

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 25. marraskuuta 2016
(OR. en)

12504/16

Toimielinten välinen asia:
2016/0297 (NLE)

COLAC 76
CFSP/PESC 753

SÄÄDÖKSET JA MUUT VÄLINEET

Asia: Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kuuban tasavallan välinen
sopimus poliittisesta vuoropuhelusta ja yhteistyöstä

EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN
SEKÄ KUUBAN TASAVALLAN VÄLINEN
SOPIMUS
POLIITTISESTA VUOROPUHELUSTA
JA YHTEISTYÖSTÄ

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKIN TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

KROATIAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARI,

MALTAN TASAVALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'Euroopan unionin jäsenvaltiot', ja

EUROOPAN UNIONI,

sekä

KUUBAN TASAVALTA, jäljempänä 'Kuuba',

jotka

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten halun lujittaa ja syventää yhteyksiään vahvistamalla poliittista vuoropuheluaan, yhteistyötään sekä talous- ja kauppasuhteitaan keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden hengessä;

KOROSTAVAT kahdenvälisiä ja kansainvälisiä kysymyksiä koskevan poliittisen vuoropuhelun lujittamisen tärkeyttä;

PAINOTTAVAT haluaan tehdä yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla osapuolille yhteisissä tärkeissä kysymyksissä;

PITÄVÄT MIELESSÄ sitoumuksensa edistää edelleen Euroopan unionin ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen maiden välistä strategista kumppanuutta sekä EU:n ja Karibian yhteistä kumppanuusstrategiaa ja ottavat huomioon alueellisen yhteistyön ja yhdentymisen yhteiset edut;

VAHVISTAVAT kunnioittavansa Kuuban tasavallan suvereniteettia, alueellista koskemattomuutta ja poliittista riippumattomuutta;

VAHVISTAVAT sitoumuksensa lujittaa toimivaa monenvälisyyttä ja Yhdistyneiden kansakuntien roolia sekä kaikkia Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjaan sisältyviä periaatteita ja päämääriä;

VAHVISTAVAT kunnioittavansa ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa asiaa koskevissa kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa määriteltyjä yleismaailmallisia ihmisoikeuksia;

PALAUTTAVAT MIELIIN sitoutumisensa demokratian, hyvän hallintotavan ja oikeusvaltion tunnustettuihin periaatteisiin;

VAHVISTAVAT sitoumuksensa edistää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ja riitojen rauhanomaista ratkaisemista oikeudenmukaisuuden ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti;

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa kansainvälisiin velvoitteisiin aseistariisunnan sekä joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämisen alalla ja tekemään yhteistyötä tällä alalla;

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan ja keskittymisen torjumiseen noudattaen kaikilta osin kansainvälisistä asiakirjoista johtuvia velvoitteitaan ja tekemään yhteistyötä tällä alalla;

VAHVISTAVAT olevansa sitoutuneita torjumaan kaikenlaista syrjintää, kuten rodun, ihonvärin tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella tapahtuvaa syrjintää, ja poistamaan sen;

KOROSTAVAT sitoutumistaan osallistavaan ja kestäväan kehitykseen ja keskinäiseen yhteistyöhön kestävan kehityksen toimintaohjelma 2030:n tavoitteiden saavuttamiseksi;

TUNNUSTAVAT, että Kuuba on kehittyvä saarivaltio, ja ottavat huomioon osapuolten kehityserot;

TUNNUSTAVAT kehitysyhteistyön merkityksen kehitysmaille niiden kestävan kasvun ja kehityksen sekä kansainvälisesti sovittujen kehitystavoitteiden täysimääräisen saavuttamisen kannalta;

TUKEUTUVAT jaetun vastuun periaatteeseen ja ovat vakuuttuneita siitä, että on tärkeää ehkäistä laittomien huumausaineiden tuotantoa, kauppaa ja käyttöä;

PALAUTTAVAT MIELIIN sitoumuksensa torjua korruptiota, rahanpesua, järjestäytynyttä rikollisuutta ja ihmiskauppaa sekä ihmisten salakuljetusta;

TUNNUSTAVAT tarpeen tehostaa yhteistyötä oikeudenmukaisuuden ja kansalaisten turvallisuuden edistämisen ja muuttoliikkeen alalla;

OVAT TIETOISIA tarpeesta edistää tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista käymällä vuoropuhelua ja tekemällä yhteistyötä, johon osallistuvat kaikki asiaankuuluvat sidosryhmät, muun muassa alue- ja paikallishallinto, kansalaisyhteiskunta ja yksityinen sektori tapauksen mukaan;

PALAUTTAVAT MIELIIN kansainväliset sitoumuksensa, jotka liittyvät sosiaaliseen kehitykseen, muun muassa koulutuksen, terveyden, työntekijöiden oikeuksien ja ympäristön alalla;

VAHVISTAVAT valtioiden täysivaltaiset oikeudet niiden luonnonvaroihin ja niiden vastuun ympäristön suojelemisesta kansallisen lainsäädäntönsä, kansainvälisen oikeuden periaatteiden ja Yhdistyneiden kansakuntien kestävän kehityksen kokouksen julistuksen mukaisesti;

VAHVISTAVAT pitävänsä tärkeinä kansainvälistä kauppaa ohjaavia periaatteita ja sääntöjä, erityisesti niitä, jotka sisältyvät Maailman kauppajärjestön perustamisesta 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehtyyn sopimukseen ja sen liitteenä oleviin monenvälisiin sopimuksiin, sekä tarvetta soveltaa näitä periaatteita ja sääntöjä avoimesti ja syrjimättömästi;

TOISTAVAT vastustavansa yksipuolisia pakkotoimenpiteitä, joilla on ekstraterritoriaalinen vaikutus ja jotka ovat vastoin kansainvälistä oikeutta ja vapaan kaupan periaatteita, ja olevansa sitoutuneita edistämään niiden kumoamista;

PANEVAT MERKILLE, että jos osapuolet päättäisivät tämän sopimuksen puitteissa tehdä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla erityisiä sopimuksia, jotka unioni tekisi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla, tällaisten tulevaisuudessa tehtävien sopimusten määräykset eivät sitoisi Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia, jollei Euroopan unioni samanaikaisesti Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ilmoittaisi niiden aiempien kahdenvälisten suhteiden osalta Kuuballe, että nämä sopimukset ovat tulleet Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia sitoviksi osana unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Vastaavasti mikään näitä seuraavista Euroopan unionin sisäisistä toimenpiteistä, jotka hyväksyttäisiin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla tämän sopimuksen panemiseksi täytäntöön, ei sitoisi Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia, elleivät nämä olisi ilmoittaneet haluavansa osallistua näihin toimenpiteisiin tai hyväksyä niitä pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Osapuolet panevat merkille myös sen, että tällaiset tulevat sopimukset tai näitä seuraavat Euroopan unionin sisäiset toimenpiteet kuuluisivat mainittuihin perussopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan N:o 22 soveltamisalaan,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSA

YLEISET MÄÄRÄYKSET

1 ARTIKLA

Periaatteet

1. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa vahvaan ja tehokkaaseen monenväliseen järjestelmään sekä kansainvälisen oikeuden ja Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjaan, jäljempänä 'YK:n peruskirja', sisältyvien periaatteiden ja päämäärien kunnioittamiseen ja noudattamiseen kaikilta osin.
2. Lisäksi osapuolet katsovat, että tämän sopimuksen olennaisena piirteenä on niiden sitoutuminen Euroopan unionin ja Kuuban välisten suhteiden vakiintuneisiin perusteisiin, joiden keskipisteessä ovat yhdenvertaisuus, vastavuoroisuus ja keskinäinen kunnioitus.
3. Osapuolet sopivat, että kaikki tämän sopimuksen mukaiset toimet pannaan täytäntöön niiden perustuslaillisten periaatteiden, oikeudellisen kehyksen, lainsäädännön, normien ja säännösten mukaisesti sekä sellaisten sovellettavien kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti, joiden osapuolia ne ovat.
4. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa kestävä kehityksen edistämiseen, joka on tämän sopimuksen täytäntöönpanoa ohjaava periaate.

5. Demokratian periaatteiden kunnioittaminen ja edistäminen, kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen, sellaisina kuin ne vahvistetaan ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa osapuoliin sovellettavissa keskeisissä kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa ja niiden valinnaisissa pöytäkirjoissa, sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ovat olennainen osa tätä sopimusta.

6. Yhteistyönsä yhteydessä osapuolet tunnustavat, että kaikilla kansoilla on oikeus määrittää vapaasti poliittinen järjestelmänsä ja edistää vapaasti taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kehitystään.

2 ARTIKLA

Tavoitteet

Osapuolet sopivat, että tämän sopimuksen tavoitteena on

- a) vakiinnuttaa ja vahvistaa osapuolten nykyiset suhteet poliittisen vuoropuhelun, yhteistyön ja kaupan alalla keskinäisen kunnioituksen, vastavuoroisuuden, yhteisen edun ja osapuolten suvereniteetin kunnioittamisen pohjalta;
- b) tukea Kuuban talouden ja yhteiskunnan nykyaikaistamisprosessia tarjoamalla kattavan kehysten vuoropuhelulle ja yhteistyölle;

- c) käynnistää tulospainotteinen vuoropuhelu kansainvälisen oikeuden pohjalta, jotta voidaan lujittaa kahdenvälistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta kansainvälisillä foorumeilla, erityisesti Yhdistyneissä kansakunnissa, tavoitteena vahvistaa ihmisoikeuksia ja demokratiaa, saavuttaa kestävä kehitys ja lopettaa kaikenlainen syrjintä;
- d) tukea pyrkimyksiä saavuttaa kestävä kehityksen toimintaohjelma 2030:n tavoitteet;
- e) edistää kauppaa- ja taloussuhteita kansainvälistä kauppaa ohjaavien sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti, sellaisina kuin niistä määrätään Maailman kauppajärjestön (WTO) sopimuksissa;
- f) lisätä alueellista yhteistyötä Karibian ja Latinalaisen Amerikan alueilla pyrkimyksenä kehittää mahdollisuuksien mukaan alueellisia ratkaisuja alueellisiin ja maailmanlaajuisiin haasteisiin ja edistää alueen kestävä kehitystä;
- g) edistää yhteisymmärrystä tukemalla Kuuban ja Euroopan unionin maiden yhteiskuntien välisiä yhteyksiä, vuoropuhelua ja yhteistyötä kaikilla tasoilla.

II OSA

POLIITTINEN VUOROPUHELU

3 ARTIKLA

Tavoitteet

Osapuolet sopivat harjoittavansa poliittista vuoropuhelua. Vuoropuhelun tavoitteena on

- a) vahvistaa poliittisia suhteita ja edistää keskusteluja ja keskinäistä ymmärrystä yhteisen edun mukaisista kysymyksistä ja yhteisistä huolenaiheista;
- b) mahdollistaa osapuolten välinen laaja näkemysten ja tietojen vaihto kansainvälisillä foorumeilla esitettävistä kannoista ja edistää keskinäistä luottamusta yhteisten lähestymistapojen määrittelyn ja vahvistamisen yhteydessä aina kun se on mahdollista;
- c) vahvistaa Yhdistyneitä kansakuntia, joka on monenvälisen järjestelmän ydin, YK:n peruskirjan ja kansainvälisen oikeuden pohjalta, jotta se pystyisi vastaamaan tehokkaasti maailmanlaajuisiin haasteisiin;
- d) jatkaa Euroopan unionin ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian valtioiden yhteisön (CELAC) välisen strategisen kumppanuuden edistämistä.

4 ARTIKLA

Alat ja yksityiskohtaiset säännöt

1. Osapuolet sopivat, että poliittista vuoropuhelua käydään säännöllisesti korkeiden virkamiesten tasolla ja poliittisella tasolla ja että se kattaa kaikki yhteisen edun mukaiset aiheet alueellisella tai kansainvälisellä tasolla. Poliittisessa vuoropuhelussa käsiteltävistä kysymyksistä sovitaan etukäteen osapuolten kesken.
2. Osapuolten poliittisen vuoropuhelun tarkoituksena on selventää kummankin osapuolen edut ja kannat ja pyrkiä löytämään yhteinen lähtökohta kahdenvälisen yhteistyön aloitteille tai monenvälisille toimille tässä sopimuksessa esitetyillä aloilla ja muilla aloilla, jotka voidaan lisätä osapuolten niin sopiessa.
3. Osapuolet käynnistävät yhteisesti sovittuja kohdennettuja vuoropuheluja aloilla, joilla se katsotaan tarpeelliseksi.

5 ARTIKLA

Ihmisoikeudet

Osapuolet sopivat käynnistävänsä ihmisoikeuksia koskevan vuoropuhelun osana yleistä poliittista vuoropuhelua tarkoituksenaan parantaa osapuolten välistä käytännön yhteistyötä sekä monenvälisellä että kahdenvälisellä tasolla. Kunkin vuoropuheluun kuuluvan tapaamisen esityslistasta sovitaan osapuolten kesken, ja siinä otetaan huomioon osapuolten edut sekä huolehditaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia koskevien kysymysten tasapainoisesta käsittelystä.

6 ARTIKLA

Pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä muiden tavanomaisten aseiden laitton kauppa

1. Osapuolet tunnustavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton tuotanto, siirto ja liikkuminen sekä niiden liiallinen keskittyminen, huono hallinnointi, riittämättömästi turvattu varastointi ja valvoton leviäminen ovat edelleenkin vakava uhka kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle.
2. Osapuolet sopivat noudattavansa sovellettavien kansainvälisten sopimusten ja Yhdistyneiden kansakuntien päätöslauselmien sekä muiden kansainvälisten asiakirjojen mukaisia tätä alaa koskevia velvoitteitaan ja sitoumuksiaan ja panemaan ne täysimääräisesti täytäntöön soveltaen tässä yhteydessä tunnustettua kehystä eli pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osapuolten ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevaa Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelmaa.
3. Osapuolet vahvistavat YK:n peruskirjan 51 artiklan mukaisen luonnollisen oikeuden puolustautumiseen ja vahvistavat lisäksi, että kullakin valtiolla on oikeus valmistaa, maahantuoda ja pitää hallussaan pienaseita ja kevyitä aseita puolustuksen ja kansallisen turvallisuuden tarkoituksiin sekä pitääkseen yllä valmiuksiaan osallistua rauhanturvaoperaatioihin YK:n peruskirjan mukaisesti ja kunkin osapuolen päätöksen perusteella.

4. Osapuolet tunnustavat sisäisten valvontajärjestelmien merkityksen tavanomaisten aseiden siirrossa 2 kohdassa tarkoitettujen kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti. Osapuolet tunnustavat, että kyseisten valvontatoimien vastuullinen soveltaminen on tärkeää, sillä se edistää kansainvälistä ja alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta, vähentää inhimillistä kärsimystä ja estää tavanomaisten aseiden laitonta kauppaa ja tarkoituksenvastaisia siirtoja ei-valtuutetuille vastaanottajille.

5. Lisäksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kahdenvälisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla ja huolehtivansa toimiensa yhteensovittamisesta, täydentävyydestä ja yhteisvaikutuksesta sen varmistamiseksi, että käytössä on tarvittavat lait, asetukset ja menettelyt pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä muiden tavanomaisten aseiden tuotannon, viennin, tuonnin, siirtojen tai uudelleensiirtojen valvomiseksi tehokkaasti sekä laittoman asekaupan ehkäisemiseksi, torjumiseksi ja lopettamiseksi, mikä edistää kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden säilymistä. Osapuolet sopivat aloittavansa säännöllisen poliittisen vuoropuhelun, joka tukee ja vahvistaa tätä sitoumusta, ottaen huomioon laittoman asekaupan luonteen, laajuuden ja suuruusluokan kunkin osapuolen kannalta.

7 ARTIKLA

Aseistariisunta ja joukkotuhoaseiden leviämisen estäminen

1. Osapuolet toistavat sitoutumisensa yleiseen ja täydelliseen aseistariisuntaan ja katsovat, että ydinaseiden sekä kemiallisten ja biologisten aseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen rauhan, vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä.

2. Osapuolet panevat merkille Latinalaista Amerikkaa ja Karibian aluetta rauhan alueena koskevan julistuksen, joka sisältää alueen valtioiden sitoumuksen edistää ydinaseriisuntaa sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen asemaa ydinaseettomana vyöhykkeenä.
3. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa kansainvälisiin pyrkimyksiin, jotka koskevat aseistariisuntaa, joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen kaikkien osa-alueiden estämistä ja kansallista aseiden vientivalvontaa, noudattamalla kaikilta osin kansainvälisistä aseistariisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvia velvoitteitaan ja muita osapuoliin sovellettavia kansainvälisiä velvoitteita sekä kansainvälisen oikeuden periaatteita ja normeja sekä panemalla ne kansallisella tasolla täytäntöön.
4. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on olennainen osa sopimusta.
5. Lisäksi osapuolet sopivat vaihtavansa näkemyksiä ja tekevänsä yhteistyötä tavoitteenaan asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen allekirjoittaminen, ratifiointi tai niihin liittyminen, tapauksesta riippuen, sekä panevansa täytäntöön asiakirjat, joiden osapuolia ne ovat, ja noudattavansa niitä kaikilta osin.
6. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä vuoropuhelua, jolla pyritään tukemaan niiden yhteistyötä tällä alalla.

8 ARTIKLA

Terrorismin kaikkien ilmenemismuotojen torjunta

1. Osapuolet vahvistavat, että on tärkeää ehkäistä ja torjua terrorismia sen kaikissa ilmenemismuodoissa, ja sopivat tekemänsä yhteistyötä kokemusten ja tiedon vaihtamiseksi noudattaen täysimääräisesti YK:n peruskirjan periaatteita, oikeusvaltioperiaatetta ja kansainvälistä oikeutta, myös kansainvälistä ihmisoikeuksia koskevaa oikeutta ja humanitaarista oikeutta, ottaen huomioon 8 päivänä syyskuuta 2006 annetun Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen päätöslauselmaan 60/288 sisältyvän YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian ja siihen määrääjoin tehtävät tarkistukset.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä erityisesti

- a) asiaa koskevien YK:n päätöslauselmien täytäntöönpanon puitteissa ja yleismaailmallisten terrorismin vastaisten oikeudellisten asiakirjojen sekä muiden osapuolten kannalta merkityksellisten oikeudellisten asiakirjojen ratifioinnin ja täytäntöönpanon yhteydessä;
- b) vaihtamalla tietoja terroristiryhmistä ja niiden tukiverkostoista kansainvälisen ja sisäisen oikeuden mukaisesti;
- c) vaihtamalla näkemyksiä terrorismin ja terroritekoihin yllyttämisen torjumisen keinoista, menetelmistä ja parhaista käytänteistä, myös teknisistä seikoista ja koulutuksesta sekä terrorismin ehkäisemisestä;

- d) edistämällä terrorismin ja terrorismin rahoituksen torjuntaa ja sen sääntelykehystä koskevaa kansainvälistä yhteisymmärrystä ja pyrkimällä mahdollisimman pian yksimielisyyteen laajasta kansainvälistä terrorismia koskevasta yleissopimuksesta, jolla täydennetään nykyisiä YK:n ja muita kansainvälisiä terrorisminvastaisia asiakirjoja, joiden osapuolia ne ovat;
- e) edistämällä YK:n jäsenvaltioiden yhteistyötä, jotta YK:n maailmanlaajuinen terrorisminvastainen strategia pantaisiin kokonaisuudessaan tehokkaasti täytäntöön kaikin soveltuvin keinoin.

9 ARTIKLA

Vakavat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset

1. Osapuolet vahvistavat, etteivät vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset saa jäädä rankaisematta ja että niiden osalta on varmistettava syytetoimet tapauksen mukaan joko sisäisen tai kansainvälisen tason toimenpitein, myös Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.
2. Osapuolet toistavat, että on tärkeää tehdä yhteistyötä vastaavien tuomioistuinten kanssa osapuolten lakien ja sovellettavien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti.
3. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että YK:n peruskirjan ja kansainvälisen oikeuden päämäärät ja periaatteet ovat olennaisen tärkeitä kansallisia oikeusjärjestelmiä täydentävän, tehokkaan ja oikeudenmukaisen kansainvälisen rikosoikeudellisen toimivallan toteutumisen kannalta.

4. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä lujittaakseen sääntelykehystä, jolla pyritään ehkäisemään vakavimpia kansainvälistä yhteisöä koskettavia rikoksia ja langettamaan niistä rangaistuksia, muun muassa vaihtamalla kokemuksia ja kehittämällä valmiuksia yhteisesti sovituilla aloilla.

10 ARTIKLA

Yksipuoliset pakkotoimenpiteet

1. Osapuolet vaihtavat näkemyksiä yksipuolisista pakkotoimenpiteistä, joilla on ekstraterritoriaalinen vaikutus, jotka ovat vastoin kansainvälistä oikeutta ja yleisesti hyväksyttyjä kansainvälisen kaupan sääntöjä, jotka vaikuttavat molempiin osapuoliin, joita käytetään poliittisena ja taloudellisena painostuskeinona valtioita vastaan ja jotka vaikuttavat muiden valtioiden suvereniteettiin.
2. Osapuolet käyvät säännöllistä vuoropuhelua tällaisten toimenpiteiden soveltamisesta ja niiden vaikutusten ehkäisemisestä ja lieventämisestä.

11 ARTIKLA

Ihmiskaupan ja ihmisten salakuljetuksen torjunta

1. Jotta voidaan kartoittaa yhteisten toimien aloja ja määrittää niitä koskevia lähestymistapoja, osapuolet vaihtavat näkemyksiä ihmisten salakuljetuksen ja ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sen kaikissa muodoissa ja uhrien suojelemisen varmistamisesta YK:n peruskirjan ja asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen, erityisesti kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen, ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta tehdyn pöytäkirjan, maitse, meritse ja ilmaitse tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämisestä tehdyn pöytäkirjan sekä YK:n yleiskokouksen päätöslauselmalla 64/293 hyväksytyn ihmiskaupan torjuntaa koskevan YK:n maailmanlaajuisen toimintaohjelman mukaisesti.
2. Osapuolet keskittyvät erityisesti seuraavaan:
 - a) sellaisten lakien ja politiikkojen edistäminen, jotka ovat yhdenmukaisia kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen, ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta tehdyn pöytäkirjan sekä maitse, meritse ja ilmaitse tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämisestä tehdyn pöytäkirjan määräysten kanssa;
 - b) parhaat käytänteet ja toiminnot, joiden tarkoituksena on auttaa tunnistamaan, pidättämään ja asettamaan syytteeseen rikollisverkostot, jotka harjoittavat ihmisten salakuljetusta ja ihmiskauppaa, ja tukea tällaisten rikosten uhreja.

12 ARTIKLA

Laittomien huumausaineiden tuotannon, kaupan ja käytön torjunta

1. Osapuolet vahvistavat, että on tärkeää vaihtaa näkemyksiä ja parhaita käytänteitä tarkoituksena yksilöidä yhteisten toimien aloja ja määritellä niitä koskevia lähestymistapoja laittomien huumausaineiden ja kaikkien niiden muunnosten, mukaan lukien uusien psykoaktiivisten aineiden, tuotannon, kaupan ja käytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi YK:n peruskirjan ja asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti, erityisesti YK:n kolmen tärkeimmän, vuosina 1961, 1971 ja 1988 tehdyn huumausaineiden valvontaa koskevan yleissopimuksen, kesäkuussa 1998 pidetyssä YK:n yleiskokouksen huumausaineita koskevassa erityisistunnossa hyväksytyjen poliittisen julistuksen ja huumausaineiden kysynnän vähentämisen suuntaa-antavia periaatteita koskevan julistuksen sekä YK:n huumausainetoimikunnan 52. istunnon korkean tason osuudessa maaliskuussa 2009 hyväksytyjen poliittisen julistuksen ja toimintasuunnitelman sekä huhtikuussa 2016 pidetyssä YK:n yleiskokouksen maailmanlaajuisesta huumeongelmaa koskevassa erityisistunnossa hyväksytyn päätösasiakirjan mukaisesti.
2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä myös muiden maiden kanssa laittomien aineiden tuotannon ja kaupan vähentämiseksi noudattaen täysimääräisesti kansainvälistä oikeutta, valtioiden suvereniteettia sekä yhteisen ja jaetun vastuun periaatetta.

13 ARTIKLA

Rotusyrjinnän, muukalaisvihan ja niihin liittyvän suvaitsemattomuuden torjunta

1. Osapuolet sitoutuvat maailmanlaajuiseen rasismin, rotusyrjinnän, muukalaisvihan ja niihin liittyvän suvaitsemattomuuden torjuntaan, myös kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen yleismaailmallisen ratifioinnin ja täytäntöönpanon välityksellä.

2. Tässä yhteydessä osapuolet vaihtavat parhaita käytänteitä, jotka koskevat strategioita ja politiikkoja rotusyrjinnän, muukalaisvihan ja niihin liittyvän suvaitsemattomuuden torjunnan edistämiseksi ja erityisesti Durbanin julistuksen ja toimintaohjelman täytäntöönpanoa sekä osapuolten alueella että maailmanlaajuisesti.
3. Osapuolet vaihtavat näkemyksiä myös tehokkaimmista tavoista panna täytäntöön YK:n kansainvälinen afrikkalaista alkuperää olevien ihmisten vuosikymmen (2015–2024).
4. Osapuolet harkitsevat mahdollisuutta toteuttaa rotusyrjinnän torjuntaa koskevia toimia YK:n puitteissa ja muilla foorumeilla.

14 ARTIKLA

Kestävä kehitys

1. Osapuolet ovat tyytyväisiä YK:n yleiskokouksessa hyväksyttyihin kestävän kehityksen toimintaohjelma 2030:een ja sen kestävän kehityksen tavoitteisiin ja sitoutuvat edistämään niiden toteuttamista sekä kansallisesti että kansainvälisesti.
2. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että on tärkeää poistaa köyhyys kaikissa muodoissaan sekä saavuttaa taloudellisesti, sosiaalisesti sekä ympäristön kannalta kestävä kehitys tasapainoisella ja yhdenmetyllä tavalla. Tätä varten ne vahvistavat uudelleen sitoutumisensa kestävän kehityksen toimintaohjelma 2030:n täytäntöönpanoon omien valmiuksiensa ja olosuhteidensa mukaisesti.

3. Osapuolet tunnustavat, että kaikki kestävän kehityksen toimintaohjelma 2030:een sisältyvät 17 kestävän kehityksen tavoitetta on pantava täytäntöön, jotta voidaan onnistuneesti saavuttaa kestävä kehitys. Ne sopivat vaihtavansa näkemyksiä parhaista tavoista työskennellä yhdessä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi, muun muassa

- a) edistämällä köyhyyden, nälän, lukutaidottomuuden ja heikon terveyden poistamista ja varmistamalla jatkuva, osallistava ja kestävä talouskasvu kaikkien hyödyksi;
- b) asettamalla etusijalle kaikkien ympäristöongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, ratkaiseminen yhdessä ja edistämällä veden, merien ja maaekosysteemien kestävää hallintaa;
- c) toimimalla yhdessä naisten voimaannuttamiseksi, maiden sisäisen ja niiden välisen eriarvoisuuden vähentämiseksi, oikeussuojan saatavuuden helpottamiseksi kaikkien osalta sekä vastuullisten, tehokkaiden ja osallistavien instituutioiden luomiseksi kaikilla tasoilla.

4. Osapuolet sopivat käynnistävänsä erillisen, kestävän kehityksen toimintaohjelma 2030:a koskevan vuoropuhelun, jotta voidaan määrittää keinoja parantaa niiden välistä käytännön yhteistyötä poliittisen vuoropuhelun yleisissä puitteissa. Kunkin vuoropuheluun kuuluvan tapaamisen asialistasta sovitaan osapuolten kesken.

5. Osapuolet sitoutuvat vahvistamaan maailmanlaajuista kehityskumppanuutta, edistämään politiikan johdonmukaisuutta kaikilla tasoilla sekä laatimaan kattavan innovatiivisen lähestymistavan kaikkien saatavilla olevien julkisten, yksityisten, sisäisten ja kansainvälisten voimavarojen käyttöönottoon ja tehokkaaseen hyödyntämiseen kuten kehitysrahoitusta koskevassa Addis Abeban toimintaohjelmassa todetaan.

6. Osapuolet tunnustavat tarpeen seurata ja tarkistaa säännöllisesti kestävä kehityksen toimintaohjelma 2030:a ja kehitysrahoitusta koskevaa Addis Abeban toimintaohjelmaa, myös niiden täytäntöönpanokeinoja, maailmanlaajuisella tasolla, mikä tapahtuu YK:n perustaman kestävä kehityksen korkean tason poliittisen foorumin puitteissa, sekä tarvittaessa kansallisella ja alueellisella tasolla.

7. Osapuolet vahvistavat, että kaikkien kehittyneiden maiden on osoitettava 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan viralliseen kehitysapuun ja että nousevan talouden maiden ja ylemmän keskitulotason maiden on asetettava tavoitteita kansainvälisen julkisen rahoituksen tarjontansa lisäämiseksi.

III OSA

YHTEISTYÖ JA ALAKOHTAINEN VUOROPUHELU

I OSASTO

YLEISET MÄÄRÄYKSET

15 ARTIKLA

Tavoitteet

1. Tämän sopimuksen yhteydessä harjoitettavan yhteistyön ja alakohtaisen vuoropuhelun yleisenä tavoitteena on lujittaa Euroopan unionin ja Kuuban kahdenvälisiä suhteita helpottamalla voimavarojen, mekanismien, välineiden ja menettelyjen käyttöä.
2. Osapuolet sopivat
 - a) toteuttavansa ensisijaisiksi määritetyillä, tämän osan I–VI osastossa esitetyillä aloilla yhteistyötoimia, jotka täydentävät Kuuban toimia sen taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen alalla;

- b) edistävänsä osallistavaa kestävästä kehitystä parantamalla talouskasvun, työpaikkojen luomisen, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja suojelun sekä ympäristönsuojelun keskinäistä täydentävyyttä;
- c) edistävänsä kestävästä kehityksen toimintaohjelma 2030:n tavoitteiden saavuttamista tehokkaiden yhteistyötoimien avulla;
- d) edistävänsä keskinäistä luottamusta säännöllisen näkemysten vaihdon avulla ja määrittämällä alueet, joilla tehdään molemmille osapuolille merkityksellisiä maailmanlaajuisia kysymyksiä koskevaa yhteistyötä.

16 ARTIKLA

Periaatteet

1. Yhteistyöllä tuetaan ja täydennetään osapuolten pyrkimyksiä panna täytäntöön niiden omissa kehityspolitiikoissa ja -strategioissa asetetut painopisteet.
2. Yhteistyö on tulosta osapuolten välisestä vuoropuhelusta.
3. Yhteistyötoimia toteutetaan sekä kahdenvälisellä että alueellisella tasolla siten, että ne täydentävät toisiaan ja tukevat tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista.
4. Osapuolet edistävät kaikkien asianomaisten toimijoiden osallistumista kehityspolitiikkoihinsa ja yhteistyöhönsä tämän sopimuksen mukaisesti.

5. Osapuolet tehostavat yhteistyötään toimimalla yhteisesti sovituissa puitteissa ja ottamalla huomioon monenvälisesti sovitut kansainväliset sitoumukset. Ne edistävät avunantajien toiminnan yhdenmukaistamista, lähentämistä ja koordinointia sekä yhteistyötoimien toteuttamiseen liittyvien keskinäisten velvoitteiden noudattamista.
6. Osapuolet sopivat niiden kehityserojen huomioon ottamisesta yhteistyötoimien suunnittelussa.
7. Osapuolet sopivat varmistavansa sovittuihin toimiin osoitettujen varojen avoimen ja vastuullisen hallinnoinnin.
8. Osapuolet sopivat, että tämän sopimuksen nojalla tehtävä yhteistyö on niiden tähän tarkoitukseen vahvistamien menettelyjen mukaista.
9. Yhteistyön tavoitteena on saavuttaa kestävä kehitys ja kansallisten, alueellisten ja paikallisten valmiuksien moninkertaistuminen, jotta saavutetaan pitkän aikavälin kestävyys.
10. Yhteistyössä otetaan huomioon kaikki monialaiset kysymykset.

17 ARTIKLA

Alakohtainen vuoropuhelu

1. Osapuolet pyrkivät käymään alakohtaista vuoropuhelua yhteisen edun mukaisilla aloilla.

Tällainen vuoropuhelu voisi kattaa seuraavat osa-alueet:

- a) politiikan laadintaa ja suunnittelua kyseisillä aloilla koskeva tietojenvaihto;
- b) näkemysten vaihto osapuolten oikeudellisen kehyksen yhdenmukaistamisesta kansainvälisten sääntöjen ja normien kanssa ja tällaisten sääntöjen ja normien täytäntöönpanosta;
- c) parhaiden käytänteiden jakaminen alakohtaisten politiikkojen laadinnasta, politiikkojen koordinoinnista ja johtamisesta tai tietyn alan haasteista.

2. Osapuolet pyrkivät tukemaan alakohtaista vuoropuhelua tarvittaessa käytännön yhteistyötoimilla.

18 ARTIKLA

Yhteistyötä koskevat yksityiskohtaiset säännöt ja menettelyt

1. Osapuolet sopivat kehittävänsä yhteistyötään seuraavien yksityiskohtaisten sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti:
 - a) käytetään teknistä ja taloudellista apua, vuoropuhelua ja näkemysten ja tietojen vaihtoa keinona myötävaikuttaa tämän sopimuksen tavoitteiden toteutumiseen;
 - b) kehitetään osapuolten kahdenvälistä yhteistyötä niiden sovittujen painopisteiden perusteella, joilla edistetään ja täydennetään Kuuban kehitysstrategioita ja politiikkoja;
 - c) edistetään Kuuban osallistumista EU:n alueellisiin yhteistyöohjelmiin;
 - d) edistetään Kuuban osallistumista EU:n aihekohtaisiin yhteistyöohjelmiin;
 - e) edistetään Kuuban osallistumista assosioituneena kumppanina Euroopan unionin puiteohjelmiin;
 - f) edistetään yhteistyötä yhteistä etua koskevilla aloilla osapuolten välillä ja kolmansien maiden kanssa;
 - g) edistetään innovatiivisia yhteistyö- ja rahoitusmuotoja ja -välineitä yhteistyön tehostamiseksi;

- h) tutkitaan edelleen käytännön mahdollisuuksia yhteisen edun mukaiseen yhteistyöhön.
2. Euroopan unioni ilmoittaa Kuuballe uusista mekanismeista ja välineistä, joihin osallistumisen edellytykset Kuuba voisi täyttää.
 3. EU antaa humanitaarista apua luonnonkatastrofien tai muiden katastrofien johdosta yhdessä määriteltujen tarpeiden perusteella ja humanitaaristen periaatteiden mukaisesti.
 4. Osapuolet laativat yhdessä joustavia toimintamenettelyjä, jotta voidaan taata yhteistyön tehokkuus ja vaikuttavuus. Tällaisiin toimintamenettelyihin voi sisältyä mahdollisuus perustaa tarvittaessa koordinoitukomitea, joka kokoontuu säännöllisesti suunnittelemaan, koordinoimaan ja seuraamaan järjestelmällisesti kaikkia yhteistyötoimia sekä tiedotus- ja viestintätoimia, joilla lisätään tietoisuutta Euroopan unionin näille toimille osoittamasta tuesta.
 5. Toimivaltaisten valtuutettujen yksiköidensä välityksellä Kuuba
 - a) suorittaa kaikki yhteistyötoimiin liittyvien tuotteiden ja tuotantopanosten tuontimenettelyt tulli- ja verovapaasti;
 - b) hallinnoi tarvittaessa terveys- ja maatalousviranomaisten kanssa terveys-, eläinlääkintä- ja kasvinsuojelutarkastuksia; sekä

- c) suorittaa sovittujen yhteistyötoimien vuoksi Kuubaan matkustavan henkilöstön maahanmuuttomenettelyt sekä menettelyt, jotka koskevat Kuubassa väliaikaisesti työskentelevän ulkomaisen henkilöstön muita tilapäisiä työ- ja oleskelulupia.

19 ARTIKLA

Yhteistyön toimijat

Osapuolet sopivat, että yhteistyötä toteuttavat niiden asiaankuuluvien menettelyjen mukaisesti yhteiskunnan eri toimijat, mukaan lukien

- a) Kuuban valtionhallinnon laitokset tai niiden nimeämät julkiset elimet;
- b) eritasoiset paikallisviranomaiset;
- c) kansainväliset järjestöt ja niiden täytäntöönpanovirastot;
- d) Euroopan unionin jäsenvaltioiden kehitysvirastot; ja
- e) kansalaisyhteiskunta, mukaan lukien tieteelliset, tekniset, kulttuuri-, taide-, urheilu-, ystävyys- ja solidaarisuusjärjestöt, yhteiskunnalliset organisaatiot, ammattiliitot ja osuuskunnat.

20 ARTIKLA

Yhteistyöalat

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ensisijaisesti tämän osan I–VI osastossa tarkoitetuilla aloilla.
2. Osapuolet sopivat, että määriteltäviin yhteistyötoimiin sisältyvät seuraavat horisontaaliset ja strategiset kehityksen osatekijät:
 - a) kestävä kehitys,
 - b) ihmisoikeudet ja hyvä hallintotapa,
 - c) ympäristön kestävyys,
 - d) katastrofien ehkäisy,
 - e) sukupuolinäkökulma,
 - f) haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt,
 - g) kansallisten valmiuksien kehittäminen, ja
 - h) tietämyksenhallinta.

21 ARTIKLA

Yhteistyöresurssit ja osapuolten taloudellisten etujen suojaaminen

1. Osapuolet sopivat antavansa omien resurssiensa ja säännöstensä sallimissa rajoissa käyttöön asianmukaiset resurssit, myös rahoitusvarat, tässä sopimuksessa vahvistettujen yhteistyötavoitteiden saavuttamiseksi.
2. Osapuolet käyttävät rahoitustukea moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisesti ja tekevät yhteistyötä taloudellisten etujensa suojaamiseksi. Osapuolet toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä petosten, korruption ja muun laittoman toiminnan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi muun muassa antamalla keskinäistä hallinnollista apua ja oikeusapua tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Osapuolten välillä mahdollisesti sovittavassa lisäsopimuksessa tai rahoitusvälineessä määrätään erityisistä rahoitusyhteistyötä koskevista lausekkeista, jotka kattavat koordinoitua valvontatoimia, kuten paikan päällä tehtävät ja muut tarkastukset sekä petostentorjuntatoimet, kuten Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) ja Kuuban tasavallan valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan toteuttamat toimenpiteet.

II OSASTO

DEMOKRATIA, IHMISOIKEUDET JA HYVÄ HALLINTOTAPA

22 ARTIKLA

Demokratia ja ihmisoikeudet

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä demokratian ja ihmisoikeuksien alalla ottaen huomioon, että ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaaminen ja edistäminen on hallitusten ensisijainen vastuualue, pitäen mielessä kansallisten ja alueellisten erityispiirteiden sekä erilaisten historiallisten, kulttuuristen ja uskonnollisten taustojen merkityksen ja tunnustaen, että niiden velvollisuutena on suojella kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, riippumatta poliittisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta järjestelmästä.
2. Osapuolet tunnustavat, että demokratia perustuu kansan vapaasti ilmaisemaan tahtoon määrätä omasta poliittisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta järjestelmästä ja kansalaisten täysimääräiseen osallistumiseen elämän kaikkiin osa-alueisiin.
3. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä vahvistaakseen demokratiaa ja valmiuksiaan panna täytäntöön demokratian ja ihmisoikeuksien periaatteet ja käytänteet, myös vähemmistöjen oikeudet.

4. Yhteistyö voi käsittää muun muassa osapuolten yhdessä sopimia toimintoja, joiden tavoitteena on

- a) noudattaa ja vaalia ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta sekä edistää ja suojella kaikkien kansalaisoikeuksia sekä poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia;
- b) käsitellä ihmisoikeuksia maailmanlaajuisesti oikeudenmukaisella ja tasapuolisella tavalla, samoin perustein ja samalla painoarvolla tunnustaen, että kaikki ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia, jakamattomia, toisistaan riippuvia ja toisiinsa liittyviä;
- c) panna tehokkaasti täytäntöön kuhunkin osapuoleen sovellettavat kansainväliset ihmisoikeuksia koskevat asiakirjat ja valinnaiset pöytäkirjat sekä YK:n ihmisoikeuselimien antamat ja osapuolten hyväksymät suositukset;
- d) sisällyttää ihmisoikeuksien edistäminen ja suojaaminen sisäisiin politiikkoihin ja kehittämissuunnitelmiin;
- e) toteuttaa ihmisoikeuksiin, demokratiaan ja rauhaan liittyvää tiedotusta ja valistusta;
- f) vahvistaa demokraattisia ja ihmisoikeusalan instituutioita sekä ihmisoikeuksien edistämiseen ja suojaamiseen liittyvää oikeudellista ja institutionaalista kehystä;
- g) laatia yhteisen edun mukaisia yhteisiä aloitteita asiaankuuluvilla monenvälisillä foorumeilla.

23 ARTIKLA

Hyvä hallintotapa

1. Osapuolet sopivat, että yhteistyö hyvän hallintotavan alalla perustuu YK:n peruskirjan ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden tarkkaan noudattamiseen.
2. Tällaiset yhteistyötoimet voivat käsittää muun muassa osapuolten yhdessä sopimia toimintoja, joiden tavoitteena on
 - a) varmistaa oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen;
 - b) edistää instituutioiden avoimuutta, vastuullisuutta, tehokkuutta, vakautta ja demokraattisuutta;
 - c) vaihtaa kokemuksia ja kehittää valmiuksia oikeudellisten kysymysten ja oikeuslaitoksen valmiuksien osalta;
 - d) vaihtaa tietoja oikeusjärjestelmistä ja lainsäädännöstä;
 - e) edistää parhaiden käytänteiden vaihtoa hyvästä hallintotavasta, vastuuvollisuudesta ja avoimesta hallinnoinnista kaikilla tasoilla;
 - f) työskennellä yhdessä poliittisten prosessien kehittämiseksi osallistavammiksi, jotta ne mahdollistavat kaikkien kansalaisten todellisen osallistumisen.

24 ARTIKLA

Instituutioiden ja oikeusvaltion vahvistaminen

Osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota oikeusvaltion, muun muassa oikeussuojan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin saatavuuden lujittamiseen sekä instituutioiden vahvistamiseen kaikilla tasoilla aloilla, jotka liittyvät lainvalvontaan ja oikeudenhoitoon.

25 ARTIKLA

Julkishallinnon nykyaikaistaminen

Osapuolet sopivat tekevänsä julkishallintonsa nykyaikaistamiseen tähtäävää yhteistyötä muun muassa seuraavilla aloilla:

- a) organisaation toiminnan tehostaminen;
- b) instituutioiden palveluntarjonnan tehostaminen;
- c) julkisten resurssien avoimen hallinnoinnin ja vastuuvollisuuden parantaminen;
- d) kokemusten vaihtaminen oikeudellisen ja institutionaalisen kehityksen parantamiseksi;
- e) muun muassa politiikkojen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin liittyvien valmiuksien kehittäminen julkisten palvelujen tarjonnan, sähköisen hallinnon ja korruptiontorjunnan osalta;

- f) julkista varainhoitoa koskevien näkemysten ja parhaiden käytänteiden vaihtaminen;
- g) hajauttamisprosessien lujittaminen osapuolten kansallisten taloutta ja yhteiskuntaa koskevien kehitysstrategioiden mukaisesti.

26 ARTIKLA

Konfliktien ehkäiseminen ja ratkaiseminen

1. Osapuolet sopivat vaihtavansa konfliktien ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen liittyviä kokemuksia ja parhaita käytänteitä yhteisymmärryksessä siitä, miten konfliktien perimmäisiin syihin voidaan puuttua.
2. Konfliktien ehkäisemisen ja ratkaisemisen alalla tehtävän yhteistyön tarkoituksena on lujittaa valmiuksia ratkaista konflikteja, ja siihen voivat kuulua muun muassa välitys-, neuvottelu- ja sovitteluprosesseille annettava tuki ja laajemmat pyrkimykset tukea luottamuksen lisäämistä ja rauhanrakennusta alueellisella ja kansainvälisellä tasolla.

III OSASTO

OIKEUDENMUKAISUUDEN, KANSALAISTEN TURVALLISUUDEN JA MUUTTOLIIKKEEN EDISTÄMINEN

27 ARTIKLA

Henkilötietojen suoja

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä varmistaakseen henkilötietojen korkeatasoisen suojan monenvälisesti sovittujen normien ja muiden kansainvälisten oikeudellisten asiakirjojen ja käytänteiden mukaisesti.
2. Henkilötietojen suojaa koskevaan yhteistyöhön voi sisältyä muun muassa valmiuksien kehittämistä, teknistä apua ja tiedonvaihtoa molempien osapuolten yhteisen sopimuksen mukaisesti.

Laittomat huumausaineet

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen kattavan, yhtenäisen ja tasapainoisen lähestymistavan maailmanlaajuisen huumeongelman ehkäisyyn ja käsittelyyn toteuttamalla vaikuttavia toimia ja koordinoimalla toimivaltaisten viranomaisten välistä toimintaa erityisesti terveyden, koulutuksen, lainvalvonnan, tulliasioiden sekä sosiaali-, oikeus- ja sisäasioiden alalla tarkoituksenaan saada laittomien huumausaineiden tuotanto loppumaan tai minimoida se ja vähentää niiden tarjontaa, kauppaa, kysyntää ja hallussapitoa laittomia huumausaineita koskevan sisäisen lainsäädännön mukaisesti ja ottaen ihmisoikeudet asianmukaisesti huomioon. Tällaisella yhteistyöllä pyritään myös lieventämään laittomien huumausaineiden vaikutuksia, auttamaan uhreja tarjoamalla syrjimätöntä ja osallistavaa hoitoa, puuttumaan uusien psykoaktiivisten aineiden tuotantoon ja käyttöön ja estämään tehokkaammin huumausaineiden lähtöaineiden kulkeutuminen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomaan valmistukseen.
2. Osapuolet sopivat näiden tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista yhteistyötavoista. Toimet perustuvat yhteisesti sovittuihin periaatteisiin asiaa koskevien kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti, erityisesti YK:n kolmen tärkeimmän, vuosina 1961, 1971 ja 1988 tehdyn huumausaineiden valvontaa koskevan yleissopimuksen, kesäkuussa 1998 pidetyssä YK:n yleiskokouksen huumausaineita koskevassa erityisistunnossa hyväksytyjen poliittisen julistuksen ja huumausaineiden kysynnän vähentämisen suuntaa-antavia periaatteita koskevan julistuksen sekä YK:n huumausainetoimikunnan 52. istunnon korkean tason osuudessa maaliskuussa 2009 hyväksytyjen poliittisen julistuksen ja toimintasuunnitelman sekä huhtikuussa 2016 pidetyssä YK:n yleiskokouksen maailmanlaajuisesta huumeongelmasta koskevassa erityisistunnossa hyväksytyn päätösasiakirjan mukaisesti.

3. Osapuolet sopivat, että tähän tarkoitukseen käytetään alueiden välisellä tasolla Euroopan unionin sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden huumeidentorjunnan koordinointi- ja yhteistyöjärjestelmää muita yhteistyömekanismeja kuitenkin pois sulkematta, ja sopivat tekevänsä yhteistyötä järjestelmän vaikuttavuuden parantamiseksi.

4. Osapuolet sopivat myös pyrkivänsä yhteistyössä torjumaan huumausainekauppaan liittyvää rikollisuutta tehostamalla koordinointia alan kansainvälisten elinten ja tahojen kanssa, muun muassa poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön alalla.

5. Osapuolet vaihtavat kokemuksia muun muassa politiikkojen, lainsäädännön ja instituutioiden kehittämisen, henkilöstön koulutuksen, huumausaineisiin liittyvän tutkimuksen, käytön ehkäisyn sekä huumeidenkäyttäjien hoidon, kuntoutuksen ja yhteiskuntaan sopeuttamisen kaltaisilla aloilla tarkoituksenaan minimoida maailmanlaajuisen huumeongelman haitalliset kansanterveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset.

29 ARTIKLA

Rahanpesu

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, jolla ehkäistään ja torjutaan niiden rahoitusjärjestelmien, rahoituslaitosten ja tiettyjen rahoitusalan ulkopuolisten yritysten ja ammattien käyttö rikollisesta toiminnasta, kuten huumausaineiden laittomasta kaupasta ja korruptiosta, saatavaan tuottoon liittyvään rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen.

2. Molemmat osapuolet sopivat vaihtavansa yhdessä sovitun mukaisesti parhaita käytänteitä, asiantuntemusta, valmiuksien kehittämistä koskevia aloitteita ja koulutusta teknisen ja hallinnollisen avun osalta säännösten laatimista ja täytäntöönpanoa varten sekä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumismekanismien tehokasta toimintaa varten.
3. Yhteistyössä keskitytään erityisesti seuraaviin seikkoihin:
 - a) vaihdetaan asiaan liittyviä tietoja osapuolten lainsäädännön puitteissa;
 - b) hyväksytään ja pannaan tosiasiallisesti täytäntöön rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevat riittävät normit, jotka vastaavat alalla toimivien kansainvälisten elinten, kuten rahanpesunvastaisen toimintaryhmän ja Latinalaisen Amerikan rahanpesunvastaisen ryhmän antamia normeja.

30 ARTIKLA

Järjestäytynyt rikollisuus

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden, mukaan lukien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden, ja talousrikollisuuden ehkäisemisessä ja torjumisessa. Tässä tarkoituksessa ne edistävät ja vaihtavat parhaita käytänteitä ja panevat täytäntöön alalla sovitut kansainväliset normit ja välineet, joihin kuuluvat muun muassa kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus ja sitä täydentävät pöytäkirjat sekä korruption vastainen YK:n yleissopimus.

2. Osapuolet sopivat myös tekensä yhteistyötä kansalaisten turvallisuuden parantamiseksi erityisesti tukemalla turvallisuuspolitiikkoja ja -strategioita. Tällaisella yhteistyöllä tuetaan rikosentorjuntaa, ja siihen kuuluvia toimia voisivat olla esimerkiksi poliisi- ja oikeusviranomaisten alueelliset yhteistyöhankkeet, koulutusohjelmat ja rikosprofilointia koskevien parhaiden käytänteiden vaihto. Siihen kuuluvat myös muun muassa lainsäädäntöä koskeva näkemysten vaihto sekä hallinnollinen ja tekninen apu, jolla pyritään vahvistamaan lainvalvontaviranomaisten institutionaalisia ja operatiivisia valmiuksia, sekä tietojenvaihto ja toimenpiteet tutkimuksiin liittyvän yhteistyön lujittamiseksi.

31 ARTIKLA

Korruptiontorjunta

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä pannakseen täytäntöön ja edistääkseen alan kansainvälisiä normeja ja välineitä, joihin kuuluu muun muassa korruption vastainen YK:n yleissopimus.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä erityisesti seuraavissa asioissa:
 - a) organisaation tehokkuuden parantaminen ja julkisten resurssien avoimen hallinnoinnin ja vastuuvollisuuden takaaminen, mihin myös korruption torjumiseksi perustetut instituutiot osallistuvat;
 - b) parhaiden käytänteiden vaihtaminen asianomaisten instituutioiden, myös lainvalvontaviranomaisten ja oikeuslaitoksen, lujittamisesta;

- c) kansainvälisissä liikesuhteissa esiintyvän korruption ja lahjonnan estäminen;
- d) korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevan tarkastelumekanismin yhteydessä suoritettava niiden politiikkojen täytäntöönpanon arviointi, joita toteutetaan korruption torjumiseksi paikallis- ja aluetasolla sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla;
- e) sellaisten toimien tukeminen, joilla edistetään avoimuuskulttuuria, laillisuutta ja muutosta ihmisten asenteissa korruptiokäytäntöjä kohtaan;
- f) sellaisten toimenpiteiden helpottaminen, joilla varoja eritellään ja peritään takaisin, parhaiden käytänteiden edistäminen ja valmiuksien kehittäminen.

32 ARTIKLA

Pienaseiden ja kevyiden aseiden laiton kauppa

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman kaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi toteuttamalla pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osa-alueiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevaa YK:n toimintaohjelmaa, joka on alan tunnustettu kehys. Tässä yhteydessä ne sopivat tekevänsä yhteistyötä vaihtaakseen kokemuksia ja koulutusta toimivaltaisten viranomaisten, myös tull-, poliisi- ja valvontaviranomaisten kesken.

2. Kuten 1 kohdassa tarkoitetussa YK:n toimintaohjelmassa todetaan, osapuolet vahvistavat tässä yhteydessä muun muassa YK:n peruskirjan 51 artiklan mukaisen luonnollisen oikeuden erilliseen tai yhteiseen puolustautumiseen ja kunkin valtion oikeuden valmistaa, maahantuoda ja pitää hallussaan pienaseita ja kevyitä aseita puolustautumis- ja turvallisuustarpeisiin sekä voidakseen osallistua rauhanturvaoperaatioihin YK:n peruskirjan mukaisesti ja kunkin osapuolen päätöksen perusteella.

33 ARTIKLA

Terrorismin torjunta

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä terrorismin torjumiseksi panemalla täytäntöön 8 artiklassa sovitut puitteet ja normit.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä myös varmistaakseen, että terroritekojen rahoittamiseen, suunnitteluun, valmisteluun tai toteuttamiseen taikka niiden tukemiseen osallistuvat henkilöt joutuvat oikeuden eteen vastaamaan teoistaan. Osapuolet sopivat, että terrorismin torjunnassa noudatetaan asiaa koskevia YK:n päätöslauselmia ja kunnioitetaan osapuolten täysivaltaisuutta sekä oikeudenmukaisen menettelyn vaatimuksia, ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.

3. Osapuolet sopivat pyrkivänsä estämään ja tukahduttamaan terroritekoja poliisi- ja oikeusviranomaisten yhteistyöllä.

4. Osapuolet ovat sitoutuneet YK:n maailmanlaajuiseen terrorisminvastaiseen strategiaan, ja niiden olisi edistettävä sen tasapainoista täytäntöönpanoa; ne sopivat toteuttavansa tarvittaessa tehokkaimmalla mahdollisella tavalla siinä tarkoitettuja toimia terrorismin uhkan voittamiseksi.

5. Osapuolet sopivat lisäksi tekevänsä yhteistyötä YK:n puitteissa, jotta kansainvälisen terrorismin torjuntaa koskevan laajan yleissopimuksen luonnos saataisiin viimeistelyä.

34 ARTIKLA

Muuttoliike, ihmiskauppa ja ihmisten salakuljetus

1. Yhteistyötä kehitetään osapuolten välillä niiden tarpeista ja kannoista käytävien keskustelujen perusteella, ja se pannaan täytäntöön osapuolten lainsäädäntökehyksen mukaisesti. Keskeisiä yhteistyöaloja ovat:

- a) muuttoliikkeen perimmäiset syyt;
- b) kansainvälistä suojelua koskevien kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen kehittäminen ja täytäntöönpano kansainvälisen oikeuden periaatteiden ja normien mukaisesti sekä kansainvälisen suojelun periaatteen mukaisesti niissä tapauksissa, joissa sitä sovelletaan;
- c) maahanpääsyä koskevat säännöt sekä maahan päästettyjen henkilöiden oikeudet ja asema, maassa laillisesti asuvien henkilöiden oikeudenmukainen kohtelu ja kotouttaminen, laillisten maahanmuuttajien yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, rasismin ja muukalaisvihan vastaiset toimenpiteet ja kaikki asiaankuuluvat muuttajien ihmisoikeuksia koskevat säännökset ja määräykset;

- d) rahalähetyksen helpottamiseksi luotujen mekanismien ja politiikkojen arviointi;
- e) näkemysten ja parhaiden käytänteiden vaihto ja keskustelu yhteistä etua koskevista asioista, jotka liittyvät kiertomuuttoon ja aivovuodon estämiseen;
- f) kokemusten ja parhaiden käytänteiden vaihto, tekninen, teknologinen, operatiivinen ja oikeudellinen yhteistyö, tarvittaessa ja yhteisesti sovittaessa, kysymyksistä, jotka liittyvät ihmiskaupan ja ihmisten salakuljetuksen torjuntaan, myös salakuljettajien ja ihmiskauppiaiden verkostojen ja rikollisjärjestöjen torjumiseen ja tällaisten rikosten uhrien suojeluun, auttamiseen ja tukemiseen;
- g) toisen osapuolen alueella laittomasti oleskelevien henkilöiden palauttaminen inhimillisellä, turvallisella ja kunnioittavalla tavalla heidän ihmisoikeuksiaan täysimääräisesti kunnioittaen sekä vapaaehtoisesta paluusta edistämisen ja tällaisten henkilöiden takaisinotto 2 kohdan mukaisesti;
- h) palaajien kestävästä uudelleenkotoutumisesta tukevat toimet.

2. Laittoman maahanmuuton ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi tehtävän yhteistyön puitteissa ja ihmiskaupan uhrien suojelun tarvetta väheksymättä osapuolet sopivat lisäksi, että ne

- a) tunnistavat niiden kansalaisiksi väitetyt henkilöt ja ottavat takaisin omat kansalaisensa, jotka oleskelevat laittomasti jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Kuuban alueella, Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kuuban asiassa sovellettavassa maahanmuuttolainsäädännössä vahvistettujen määräaikojen sekä normien ja menettelyjen mukaisesti pyynnöstä, ilman aiheutonta viivytystä ja ilman muita muodollisuuksia sen jälkeen, kun kansalaisuus on selvitetty;

b) antavat takaisin otettaville kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyystodistukset tarkoitusta varten.

3. Osapuolet sopivat, että ne neuvottelevat pyynnöstä ja mahdollisimman pian muuttoliikekysymyksiin, kuten takaisinottoon, sovellettavia Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kuuban erityisiä velvoitteita säätelevän sopimuksen.

35 ARTIKLA

Konsuliviranomaisten antama suojelu

Kuuba hyväksyy sen, että Euroopan unionin minkä tahansa edustettuna olevan jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaiset antavat suojelua myös sellaisen toisen jäsenvaltion kansalaisille, jolla ei ole pysyvää edustusta, joka pystyisi tosiasiallisesti tarjoamaan hänelle konsuliviranomaisten suojelua, samoin edellytyksin kuin kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion omille kansalaisille.

36 ARTIKLA

Kansalaisyhteiskunta

Osapuolet tunnustavat kansalaisyhteiskunnan, mukaan lukien tiedeyhteisön, ajatushautomoiden ja tiedotusvälineiden, mahdollisen panoksen tämän sopimuksen tavoitteiden täyttämiseen. Ne sopivat edistävänsä toimia, joilla tuetaan kansalaisyhteiskunnan laajempaa osallistumista asiaa koskevien kehittämistoimintojen ja alakohtaisten yhteistyötoimintojen suunnitteluun ja täytäntöönpanoon, muun muassa valmiuksia kehittämällä.

IV OSASTO

SOSIAALINEN KEHITYS JA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS

37 ARTIKLA

Sosiaalinen kehitys ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus

1. Osapuolet toteavat, että sosiaalisen kehityksen olisi edettävä rinnan taloudellisen kehityksen kanssa, ja sopivat tekensä yhteistyötä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden parantamiseksi vähentämällä köyhyyttä, epäoikeudenmukaisuutta, eriarvoisuutta ja sosiaalista syrjäytymistä, erityisesti, jotta voidaan saavuttaa kestävän kehityksen toimintaohjelma 2030:n tavoitteet ja kansainvälisesti sovittu tavoite edistää ihmisarvoisen työn tarjoamista kaikille. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi osapuolet järjestävät merkittäviä määriä rahoitusta sekä yhteistyöhön tarkoitettuja että sisäisiä resursseista.
2. Tätä varten osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen ja vaihtaakseen parhaita käytänteitä, jotka koskevat seuraavia aloja:
 - a) talouspolitiikka, johon sisältyy sosiaalinen visio osallistavammasta yhteiskunnasta ja oikeudenmukaisemmasta tulonjaosta eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden vähentämiseksi;
 - b) kauppa- ja investointipolitiikka, jossa otetaan huomioon kaupan ja kestävän kehityksen välinen yhteys, reilu kauppa, maaseudun ja kaupunkien valtionyritysten sekä muiden kuin valtionyritysten ja niiden edustusjärjestöjen kehittäminen sekä yritysten yhteiskunnallinen vastuu;

- c) tasapuolinen ja vakaa finanssipolitiikka, joka mahdollistaa vaurauden nykyistä paremman uudelleenjaon ja jonka avulla voidaan varmistaa sosiaalimenojen asianmukainen taso;
- d) tehokkaasti toteutetut julkiset sosiaalimenot, jotka liittyvät selkeästi yksilöityihin sosiaalisiin tavoitteisiin ja joita kehitetään tuloskeskeisempään suuntaan;
- e) toimivan sosiaalipolitiikan edelleen kehittäminen ja vakiinnuttaminen ja tasapuoliset mahdollisuudet käyttää yhteiskunnan palveluja monilla eri aloilla, joihin kuuluvat koulutus, terveydenhuolto, ravitsemus, sanitaatio, asuminen, oikeus ja sosiaaliturva;
- f) työllisyyspolitiikka, jolla pyritään takaamaan ihmisarvoinen työ kaikille noudattaen kansainvälisiä ja kansallisia työnormeja, ja taloudellisten mahdollisuuksien luominen erityisesti köyhimmille ja heikoimmassa asemassa oleville väestöryhmille ja kaikkein epäsuotuisimmilla alueilla;
- g) yhteisvastuullisuuden ja syrjimättömyyden periaatteisiin perustuvat, osallistavammat ja kattavammat sosiaaliturvajärjestelmät muun muassa eläkkeiden, terveyden, onnettomuuksien ja työttömyyden osalta;
- h) strategiat ja politiikat, joilla torjutaan muukalaisvihaa ja muun muassa sukupuoleen, rotuun, vakaumukseen, etniseen alkuperään tai vammaisuuteen perustuvaa syrjintää;
- i) erityiset nuorille tarkoitetut politiikat ja ohjelmat, joilla edistetään heidän täysipainoista sopeutumistaan taloudelliseen, poliittiseen ja yhteiskunnalliseen elämään.

3. Osapuolet sopivat edistävänsä tietojen ja kokemusten vaihtoa sisäisten suunnitelmien tai ohjelmien sosiaalista kehitystä ja yhteenkuuluvuutta koskevista näkökohdista.

38 ARTIKLA

Työllisyys ja sosiaalinen suojelu

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä työllisyyden ja sosiaalisen suojelun edistämiseksi toimilla ja ohjelmilla, joiden tavoitteena on erityisesti

- a) taata ihmisarvoinen työ kaikille;
- b) luoda osallistavammat ja hyvin toimivat työmarkkinat;
- c) parantaa sosiaalisen suojelun kattavuutta;
- d) edistää työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua;
- e) varmistaa Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksissa määriteltyjen työelämän perusnormien noudattaminen;
- f) puuttua epävirallisen talouden muodostamaan ongelmaan;
- g) kiinnittää erityistä huomiota muita heikommassa asemassa oleviin ryhmiin ja syrjinnän torjumiseen;

- h) parantaa inhimillisten voimavarojen laatua yleissivistävää ja ammatillista koulutusta kehittämällä;
- i) parantaa työterveys- ja työturvallisuusoloja erityisesti vahvistamalla työsuojeluviranomaisia ja tukemalla terveyden ja turvallisuuden parantamista;
- j) edistää työpaikkojen luomista ja yrittäjyyttä vahvistamalla yritysten perustamisessa tarvittavaa institutionaalista kehystä ja helpottamalla luotonsaantia.

39 ARTIKLA

Koulutus

1. Osapuolet sopivat jakavansa kokemuksia ja parhaita käytänteitä kaikkentasoisen koulutuksen jatkuvasta kehittämisestä.
2. Osapuolet sopivat, että yhteistyöllä tuetaan inhimillisten voimavarojen kehittämistä koulutuksen kaikilla tasoilla, erityisesti korkea-asteen koulutuksessa, myös erityistarpeiden osalta. Osapuolet edistävät opiskelijoiden, tutkijoiden ja korkeakoulujen henkilöstön vaihtoja olemassa olevissa ohjelmissa ja tehostavat valmiuksien kehittämistä korkeakoulujärjestelmiensä nykyaikaistamiseksi.

40 ARTIKLA

Kansanterveys

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä yhteisen edun mukaisilla terveydenhuollon aloilla, erityisesti tieteellisen tutkimuksen, terveydenhuoltojärjestelmien hallinnoinnin, ravitsemuksen, lääkkeiden, ennaltaehkäisevän lääketieteen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden alalla, mukaan lukien tartuntatautien, kuten HI-viruksen/aidsin, ei-tarttuvien tautien, kuten syövän ja sydänsairauksien, sekä muiden merkittävien terveysuhkien, kuten denguekuumeen, Chikungunya-viruksen ja zikaviruksen, ehkäisy ja valvonta. Osapuolet sopivat myös tekevänsä yhteistyötä sellaisten kansainvälisten terveysalan sopimusten, joiden osapuolia ne ovat, täytäntöönpanon edistämiseksi.

2. Osapuolet sopivat kiinnittävänsä erityistä huomiota kansanterveyden alalla täytäntöönpanotaviiin alueellisiin toimiin ja ohjelmiin.

41 ARTIKLA

Kuluttajansuoja

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kuluttajansuoja-asioissa tarkoituksenaan suojella ihmisten terveyttä ja kuluttajien etuja.

42 ARTIKLA

Kulttuuri ja kulttuuriperintö

1. Osapuolet sitoutuvat edistämään yhteistyötä kulttuurin, mukaan lukien kulttuuriperinnön alalla, ottaen asianmukaisesti huomioon niiden moninaisuuden. Tällainen yhteistyö parantaa osapuolten lainsäädännön mukaisesti keskinäistä ymmärtämystä ja kulttuurien välistä vuoropuhelua ja edistää tasapainoista kulttuurivaihtoa ja alan toimijoiden yhteyksiä, myös molempien osapuolten kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden välillä.
2. Osapuolet edistävät yhteistyötä taiteen, kirjallisuuden ja musiikin alalla, muun muassa vaihtamalla kokemuksia.
3. Osapuolten yhteistyö toteutetaan asiaa koskevien sisäisten tekijänoikeussäännösten ja muiden kulttuuriasioita koskevien säännösten mukaisesti sekä sellaisten kansainvälisten sopimusten mukaisesti, joiden osapuolia ne ovat.
4. Osapuolet sopivat edistävänsä yhteistyötä kulttuuriperinnön entisöinnin ja kestävän hoidon alalla. Yhteistyöhön kuuluu muun muassa aineellisen ja aineettoman luonnon- ja kulttuuriperinnön suojeleminen ja edistäminen, mikä käsittää myös kulttuuriperinnön laittoman kaupan ehkäisemisen ja torjumisen alan kansainvälisten sopimusten mukaisesti.
5. Osapuolet sopivat edistävänsä yhteistyötä audiovisuaalialalla ja viestimien, myös radion ja lehdistön, alalla toteuttamalla yhteisiä aloitteita, jotka koskevat koulutusta sekä audiovisuaalialan kehittämistä ja tuotanto- ja levitystoimintaa, opetus- ja kulttuuriala mukaan luettuina.

6. Kulttuurien monimuotoisuutta edistääkseen osapuolet tukevat toiminnan koordinoitua Unescon puitteissa muun muassa neuvotteluilla, jotka koskevat kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä tehdyn Unescon yleissopimuksen ratifiointia ja täytäntöönpanoa. Yhteistyö käsittää myös kulttuurien monimuotoisuuden edistämisen.

43 ARTIKLA

Haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt

1. Osapuolet sopivat, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden hyväksi tehtävässä yhteistyössä etusijalla ovat toimet, innovatiiviset politiikat ja hankkeet, joissa on mukana haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä. Sillä olisi pyrittävä edistämään inhimillistä kehitystä, parantamaan elinoloja sekä edistämään heidän täysipainoista sopeuttamistaan yhteiskuntaan.
2. Yhteistyö kattaa kokemusten vaihdon haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ihmisoikeuksien suojelusta ja yhtäläisten mahdollisuuksien takaamiseksi tarkoitettujen politiikkojen edistämisestä ja täytäntöönpanosta, taloudellisten mahdollisuuksien luomisesta ja sellaisen sosiaalipolitiikan edistämisestä, jolla tähdätään inhimillisten valmiuksien kehittämiseen koulutuksen avulla sekä perussosiaalipalvelujen, sosiaalisten turvaverkkojen ja oikeussuojan saatavuuden parantamiseen siten, että erityistä huomiota kiinnitetään muun muassa vammaisiin ja heidän perheisiinsä, lapsiin ja vanhuksiin.

44 ARTIKLA

Sukupuolinäkökulma

1. Osapuolet sopivat, että yhteistyöllä vahvistetaan osaltaan politiikkoja, ohjelmia ja mekanismeja, joilla pyritään miesten ja naisten tasavertaisen osallistumisen ja yhtäläisten mahdollisuuksien varmistamiseen, parantamiseen ja laajentamiseen politiikassa ja yhteiskunta-, talous- ja kulttuurielämässä, ottaen erityisesti huomioon tarve varmistaa kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen sekä Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman tehokas täytäntöönpano. Tarvittaessa voidaan toteuttaa naisia tukevia positiivisia erityistoimia.
2. Yhteistyöllä edistetään sukupuolinäkökulman sisällyttämistä kaikkiin asiaankuuluviin yhteistyöaloihin, mukaan luettuina julkisen sektorin politiikat, kehittämisstrategiat ja -toimet sekä niiden vaikutusta mittaavat indikaattorit.
3. Yhteistyöllä pyritään myös helpottamaan miesten ja naisten tasavertaisia mahdollisuuksia käyttää kaikkia palveluja ja resursseja, jotta he voisivat hyödyntää täysimääräisesti perusoikeuksiaan muun muassa niiltä osin kuin on kyse yleissivistävästä ja ammatillisesta koulutuksesta, terveydenhuollosta, työllistymismahdollisuuksista, poliittisesta päätöksenteosta, hallintorakenteista ja yksityisyrittäjistä.
4. Erityistä huomiota kiinnitetään ohjelmiin, joilla pyritään ehkäisemään kaikkia naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja ja puuttumaan niihin.

45 ARTIKLA

Nuoriso

1. Osapuolten yhteistyöllä tuetaan kaikkia kummankin osapuolen nuorisoon liittyviä politiikkoja. Siihen sisältyy tuki ammattikoulutukselle ja työllistymiselle, perhepolitiikoille ja yleissivistävälle koulutukselle ja nuorten työmahdollisuuksien parantamiselle sekä kokemusten vaihdon edistäminen ohjelmista, joilla ehkäistään nuorisorikollisuutta ja helpotetaan uudelleensopeutumista talous- ja yhteiskuntaelämään.
2. Osapuolet sopivat edistävänsä nuorten aktiivista osallistumista yhteiskuntaan ja nuorten kehitystä edistävien ja heidän elämäänsä vaikuttavien politiikkojen muotoiluun.
3. Molemmat osapuolet sopivat edistävänsä sellaisten ohjelmien täytäntöönpanoa, joilla edistetään nuorisojärjestöjen välistä yhteistyötä, mukaan lukien vaihto-ohjelmia.

46 ARTIKLA

Paikallisyhteisöjen kehittäminen

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä edistääkseen paikallisyhteisöjen kestäväää kehittämistä toteuttamalla yhdenmukaisia toimia, joilla tehostetaan paikallisen talouskehityksen johtavien toimijoiden aloitteita ja tuetaan olemassa olevien resurssien käyttöä paikallisyhteisöjen tasolla.

2. Yhteistyöllä voitaisiin tukea seuraavanlaisia toimia:
 - a) paikalliset aloitteet alueellisen strategisen suunnitelman mukaisesti;
 - b) paikallisten tuottavien yksiköiden ja palveluntarjoajien talouden hallintavalmiuksien lujittaminen.

V OSASTO

YMPÄRISTÖ, KATASTROFIRISKIEN HALLINTA JA ILMASTONMUUTOS

47 ARTIKLA

Ympäristöön ja ilmastomuutokseen liittyvä yhteistyö

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä suojellakseen ja parantaakseen ympäristön laatua paikallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla tavoitteenaan saavuttaa kestävä kehitys.
2. Osapuolet ottavat huomioon tämän sopimuksen vaikutuksen ja kiinnittävät asianmukaista huomiota kehityksen ja ympäristön väliseen suhteeseen. Osapuolet pyrkivät hyödyntämään puhtaan teknologian tarjoamia investointimahdollisuuksia.

3. Yhteistyöllä myös helpotetaan edistymistä alan kansainvälisissä konferensseissa ja edistetään monenvälisten sopimusten ja niissä sovittujen biologisen monimuotoisuuden, ilmastonmuutoksen, aavikoitumisen, kuivuuden ja kemikaalien hallinnan tapaisia aloja koskevien periaatteiden tehokasta täytäntöönpanoa.

4. Yhteistyön aiheena on erityisesti

- a) luonnonvarojen, biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien, myös metsien ja kalavarojen, suojelu ja kestävä hoito sekä ekosysteemipalvelut;
- b) makean veden ja meriveden, ilman ja maaperän saastumisen torjunta muun muassa järkevällä jäte- ja jätevesihuollolla sekä kemikaalien ja muiden vaarallisten aineiden ja materiaalien moitteettomalla hallinnalla;
- c) globaalit kysymykset, kuten ilmastonmuutos, otsonikato, aavikoituminen ja kuivuus, metsäkato, rannikkoalueiden suojelu, biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja bioturvallisuus.

5. Tässä yhteydessä yhteistyöllä pyritään edistämään yhteisiä aloitteita ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja sen vaikutuksiin sopeutumisen alalla, ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevien politiikkojen lujittaminen mukaan luettuna.

6. Yhteistyötoimiin voivat kuulua muun muassa seuraavat:
- a) poliittisen vuoropuhelun ja sen toteuttamisen edistäminen, tietojen ja kokemusten vaihto ympäristölainsäädännöstä, teknisistä säännöistä, puhtaammista tuotantotavoista ja ympäristön kannalta parhaista käytänteistä sekä valmiuksien kehittämisestä ympäristöhallinnon sekä seuranta- ja valvontajärjestelmien lujittamiseksi kaikilla aloilla ja kaikilla hallinnon tasoilla;
 - b) kestävän puhtaan teknologian ja taitotiedon siirto ja hyödyntäminen sekä innovointia ja ympäristösuojelua edistävien kannustimien ja mekanismien kehittäminen;
 - c) ympäristökysymysten huomioon ottaminen muilla politiikan aloilla, myös maankäytön hallinnassa;
 - d) kestävien tuotanto- ja kulutusmallien edistäminen muun muassa ekosysteemien, palvelujen ja hyödykkeiden kestävällä käytöllä;
 - e) toimet, joilla edistetään ympäristötietoisuutta ja -valistusta sekä kansalaisyhteiskunnan ja erityisesti paikallisyhteisöjen osallistumista ympäristönsuojeluun ja kestävän kehityksen edistämiseen;
 - f) ympäristönsuojeluun liittyvän alueellisen yhteistyön kannustaminen ja edistäminen;
 - g) sellaisten monenvälisten ympäristösopimusten täytäntöönpanon ja valvonnan tukeminen, joiden osapuolia osapuolet ovat.

48 ARTIKLA

Katastrofiriskien hallinta

1. Osapuolet tunnustavat tarpeen hallita kaikkia katastrofiriskejä, jotka vaikuttavat yhden tai useamman valtion alueeseen. Osapuolet vahvistavat yhteisen sitoumuksensa parantaa ehkäisy-, lievitys- ja valmiustoimia sekä reagointiin ja kunnostustyöhön liittyviä toimenpiteitä yhteiskuntiansa ja infrastruktuurinsa selviytymiskyvyn lisäämiseksi ja tekevät tarvittaessa kahden- ja monenvälistä poliittista yhteistyötä parantaakseen katastrofiriskien hallinnan tuloksia.
2. Osapuolet sopivat, että katastrofiriskien hallinnan alan yhteistyöllä pyritään vähentämään alttiutta luonnonkatastrofeille ja niiden riskejä, parantamaan seuranta- ja varhaisvaroitusvalmiuksia sekä lisäämään Kuuban kykyä selviytyä katastrofeista muun muassa tukemalla alttiuden vähentämiseen ja luonnonkatastrofeihin reagointiin liittyviä sisäisiä toimia ja alueellista kehystä alueellisten tutkimusvalmiuksien parantamiseksi ja parhaiden käytänteiden levittämiseksi hyödyntämällä kokemuksia, joita on saatu katastrofiriskien vähentämisestä, valmius-, suunnittelu- ja ehkäisytoimista, katastrofien vaikutusten lieventämisestä, katastrofeihin reagoinnista ja kunnostustyöstä.

49 ARTIKLA

Vesi ja sanitaatio

1. Osapuolet tunnustavat tarpeen varmistaa kaikkien käytettävissä oleva vesihuolto ja sanitaatio ja niiden kestävä hallinta, ja tämän vuoksi ne sopivat tekevänsä yhteistyötä muun muassa seuraavilla aloilla:

- a) valmiuksien kehittäminen vesihuolto- ja sanitaatioverkostojen tehokkaan hallinnan edistämiseksi;
 - b) veden laadun vaikutukset terveysindikaattoreihin;
 - c) veden laatuun liittyvän teknologian nykyaikaistaminen seurannasta laboratorioihin;
 - d) koulutusohjelmat, joilla edistetään vesivarojen suojelua, järkiperaistä käyttöä ja yhdenmuettyä hoitoa.
2. Osapuolet sopivat kiinnittävänsä erityistä huomiota alan alueellisiin toimiin ja yhteistyöohjelmiin.

VI OSASTO

TALOUSKEHITYS

50 ARTIKLA

Maatalous, maaseudun kehittäminen, kalastus ja vesiviljely

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä maatalouden, maaseudun kehittämisen, kalastuksen ja vesiviljelyn alalla, muun muassa seuraavilta osin:
- a) tuottavuuden ja tuotannon parantaminen;

- b) maatalous-, kalastus- ja vesiviljelytuotteiden laadun parantaminen;
- c) kaupunki- ja esikaupunkiviljelyn kehittäminen;
- d) tuotantoketjujen vahvistaminen;
- e) maaseudun kehittäminen;
- f) terveellisten elintapojen edistäminen ravitsemustason parantamiseksi;
- g) maatalous- ja kalastusmarkkinoiden, tukkumarkkinoiden ja rahoitusluoton saannin kehittäminen;
- h) osuuskunnille, yksityisille pientiloille ja pienimuotoista kalastusta harjoittaville yhteisöille tarkoitettujen liiketoiminnan kehittämispalvelujen edistäminen;
- i) markkinoiden kehittäminen ja kansainvälisten kauppasuhteiden edistäminen;
- j) luonnonmukaisen tuotannon kehittäminen;
- k) kestävän maatalouden ja vesiviljelyn kehittäminen ottaen huomioon ympäristöä koskevat vaatimukset ja haasteet;
- l) maatalouden ja maaseudun kehittämisen, kalastuksen ja vesiviljelyn kannalta merkityksellisen tieteen, teknologian ja innovoinnin sekä näiden luonnonvarojen teollisen jalostuksen edistäminen;

- m) kalavarojen kestävä hyödyntämisen ja hoidon edistäminen;
- n) kalastuksen hoidon parhaiden käytänteiden edistäminen;
- o) tiedonkeruun parantaminen, jotta kalakantojen arvioinnissa ja hoidossa voitaisiin ottaa huomioon parhaat saatavilla olevat tieteelliset tiedot;
- p) kalastuksen seuranta-, valvonta- ja tarkkailujärjestelmien vahvistaminen;
- q) laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen torjunta;
- r) yhteistyön vahvistaminen, jotta voidaan varmistaa paremmat valmiudet kehittää lisäarvollisia tekniikoita kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jalostukseen.

2. Yhteistyöhön voi kuulua muun muassa teknisen asiantuntemuksen tai tuen antaminen, valmiuksien kehittäminen ja tietojen ja kokemusten vaihtaminen. Osapuolet sopivat edistävänsä institutionaalista yhteistyötä ja vahvistavansa yhteistyötä kansainvälisissä järjestöissä sekä sisäisten ja alueellisten kalastuksenhoitojärjestöjen kanssa.

3. Osapuolet edistävät katastrofialttiilla alueilla riskianalyysijä ja asianmukaisia toimenpiteitä selviytymiskyvyn parantamiseksi elintarviketurvan ja maatalouden alalla tehtävän yhteistyön yhteydessä.

51 ARTIKLA

Kestävä matkailu

1. Osapuolet tunnustavat matkailualan merkityksen paikallisyhteisöjen sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle sekä alan yritystoiminnan kehittämiseen liittyvät huomattavat taloudelliset mahdollisuudet molemmilla alueilla.
2. Tässä tarkoituksessa ne sopivat tekevänsä yhteistyötä kestävän matkailun edistämiseksi ja tukevansa erityisesti
 - a) matkailun sosiaalis-taloudellisten hyötyjen optimointiin tähtäävien politiikkojen kehittämistä;
 - b) matkailutuotteiden luomista ja vakiinnuttamista tarjoamalla muita kuin rahoituspalveluja, koulutusta sekä teknistä apua ja teknisiä palveluja;
 - c) ympäristö-, kulttuuri- ja sosiaalineläkökohtien ottamista huomioon matkailualan kehittämisessä, mukaan luettuna kulttuuriperinnön ja luonnonvarojen suojele ja edistäminen;
 - d) paikallisyhteisöjen osallistumista matkailun kehittämiseen erityisesti maaseutu-, yhteisö- ja ekomatkailun aloilla;
 - e) markkinointi- ja edistämistästrategioita, institutionaalisten valmiuksien ja inhimillisten voimavarojen kehittämistä sekä kansainvälisten normien käytön lisäämistä;

- f) julkisen ja yksityisen sektorin välisen yhteistyön ja kumppanuuksien edistämistä;
- g) matkailun sisäistä ja alueellista kehittämistä ohjaavien suunnitelmien laatimista;
- h) tietotekniikan käytön lisäämistä matkailualalla.

52 ARTIKLA

Yhteistyö tieteen, tekniikan ja innovoinnin alalla

1. Osapuolten tavoitteena on kehittää tieteellisiä ja teknologisia valmiuksia sekä innovointivalmiuksia kaikilla osa-alueilla, jotka kuuluvat vakiintuneiden mekanismien tai yhteiseen etuun perustuvien yhteistyösopimusten piiriin. Tässä tarkoituksessa osapuolet edistävät sisäisten sääntöjensä mukaisesti tietojen vaihtoa ja tutkimuslaitostensa osallistumista sekä teknologian kehittämistä seuraavien yhteistyötoimien osalta:
 - a) osapuolten tiede- ja teknologiapolitiikkaa koskevien tietojen vaihto;
 - b) yhteinen tutkimus- kehittämistoiminta, jonka tarkoituksena on edistää tieteen kehitystä sekä teknologian ja taitotiedon siirtoa, muun muassa tieto- ja viestintätekniikan käytön osalta.

2. Erityisesti painotetaan inhimillisten voimavarojen kehittämistä tieteellisen ja teknisen huippuosaamisen pitkäkestoisena perustana sekä osapuolten tieteellisten ja teknisten yhteisöjen välisten kestävien yhteyksien luomista sekä sisäisellä että alueellisella tasolla. Tässä tarkoituksessa edistetään tutkijoiden ja parhaiden käytänteiden vaihtoa tutkimushankkeissa.
3. Euroopan unionissa ja Kuubassa sijaitsevat tutkimuskeskukset, korkeakoulut ja muut sidosryhmät osallistuvat tiede-, teknologia- ja tutkimusyhteistyöhön tarvittaessa.
4. Osapuolet sopivat hyödyntävänsä kaikkia järjestelyjä, muun muassa koulutusta, tutkimusyhteistyötä, apurahoja ja vaihtoja, lisätäkseen korkeasti koulutettujen ammattilaisten määrää ja laatua.
5. Osapuolet edistävät eri tahojensa osallistumista toistensa tiede- ja teknologiaohjelmiin, joilla pyritään saavuttamaan osapuolia yhteisesti hyödyttävää tieteellistä huippuosaamista noudattaen tässä yhteydessä kolmansien maiden yhteisöjen osallistumista koskevaa lainsäädäntöään.

53 ARTIKLA

Teknologian siirto

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön ja teknisen avun tärkeyden teknologian siirron, myös automatisointiprosessien, alalla ja sopivat tekensä yhteistyötä teknologian siirron edistämiseksi niiden väliseen tietämyksen siirtoon tarkoitettujen akateemisten tai ammatillisten ohjelmien välityksellä.
2. Euroopan unioni helpottaa ja edistää Kuuban pääsyä tutkimus- ja kehittämisohjelmiin, joiden tavoitteena on muun muassa teknologian kehitys.

54 ARTIKLA

Energia, mukaan luettuna uusiutuva energia

1. Osapuolet tunnustavat uusiutuvan energian ja energiatehokkuusratkaisujen kasvavan merkityksen kestäväen kehityksen kannalta ja sopivat, että niiden yhteisenä tavoitteena on edistää energia-alan yhteistyötä sisäistä lainsäädäntöä noudattaen erityisesti sellaisilla aloilla kuin kestävät, puhtaat ja uusiutuvat energialähteet, energiatehokkuus, energiansäästöteknologia, maaseudun sähköistys ja energiamarkkinoiden alueellinen yhdentymisen.

2. Yhteistyöhön voi sisältyä muun muassa seuraavaa:
- a) poliittinen vuoropuhelu ja yhteistyö energia-alalla, erityisesti energiahuollon parantamisen ja monipuolistamisen sekä energiamarkkinoiden, muun muassa energian tuotannon, siirron ja jakelun parantamisen alalla;
 - b) valmiuksien kehittämistä koskevat ohjelmat, teknologian ja taitotiedon siirto, mukaan lukien päästönormeja koskevat toimet energia-alalla, erityisesti energiatehokkuuden ja alakohtaisen hallinnoinnin osalta;
 - c) energiansäästön, energiatehokkuuden ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen sekä energian tuotannon ja kulutuksen ympäristövaikutusten selvittäminen erityisesti siltä osin kuin on kyse vaikutuksista biologiseen monimuotoisuuteen, metsätalouteen ja maankäytön muutoksiin;
 - d) uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden pilottihankkeiden kehittäminen, erityisesti aurinko-, tuuli-, biomassa-, vesi-, aalto- ja vuorovesienergian alalla;
 - e) ohjelmat, joilla parannetaan kansalaisten yleistä tietoisuutta ja tietämystä uusiutuvista energialähteistä ja energiatehokkuudesta;
 - f) kiinteän ja nestemäisen jätteen kierrätys tai energiakäyttö.

55 ARTIKLA

Liikenne

1. Osapuolet sopivat, että liikenteen alan yhteistyössä keskitytään liikennejärjestelmien ja niihin liittyvän infrastruktuurin rakenteelliseen uudistamiseen ja nykyaikaistamiseen, matkustaja- ja tavaraliikenteen helpottamiseen ja parantamiseen sekä kaupunki-, lento-, meri-, sisävesi-, rautatie- ja maantieliikennemarkkinoille pääsyn parantamiseen kehittämällä liikenteen hallinnan toiminnallisia ja hallinnollisia näkökulmia ja edistämällä tiukkojen toimintanormien käyttöä.
2. Yhteistyö voi käsittää seuraavaa:
 - a) tietojenvaihto osapuolten politiikoista erityisesti kaupunkiliikenteen, multimodaaliliikenneverkkojen yhteenliittämisen ja yhteentoimivuuden sekä muiden osapuolille yhteisten tärkeiden kysymysten osalta;
 - b) sisävesiväylien, maanteiden, rautateiden, satamien ja lentoasemien hallinnointi, myös alan viranomaisten asianmukainen yhteistyö;
 - c) maailmanlaajuiseen satelliittinavigointijärjestelmään (GNSS) ja kaupunkien joukkoliikennekeskuksiin liittyvän eurooppalaisen teknologian siirtohankkeet;
 - d) turvallisuutta ja ympäristön pilaantumisen ehkäisyä koskevien normien parantaminen, mikä käsittää myös kansainvälisten normien noudattamisen valvonnan tehostamiseen tähtäävän yhteistyön sopivilla kansainvälisillä foorumeilla;
 - e) lento- ja meriliikenteen kehitystä edistävät toimet.

56 ARTIKLA

Taloudellisen ja sosiaalisen mallin nykyaikaistaminen

1. Osapuolet sopivat kehittävänsä yhteistyötoimia Kuuban julkishallinnon ja talouden lujittamisen ja nykyaikaistamisen tukemiseksi. Ne sopivat tukevansa yritys- ja osuuskuntatoiminnan kehittämistä painottaen erityisesti paikallista kehitystä.
2. Tätä yhteistyötä voitaisiin kehittää osapuolille yhteisesti tärkeillä aloilla, kuten
 - a) makrotalouspolitiikka, mukaan lukien finanssipolitiikka;
 - b) tilastot;
 - c) kauppatietojärjestelmät;
 - d) kauppaa helpottavat toimenpiteet;
 - e) laatujärjestelmät ja -standardit;
 - f) paikallisten kehitysaloitteiden tukeminen;
 - g) maatalouden raaka-aineita jalostavan teollisuuden kehittäminen;
 - h) valtion valvonta ja seuranta;

i) yritysten, myös julkisten yritysten, organisaatio ja toiminta.

3. Osapuolet sopivat edistävänsä ja kannustavansa yhteistyötä sellaisten instituutioiden, myös alakohtaisten instituutioiden, välillä, jotka edistävät välineitä pk-yritysten tukemiseksi, etenkin sellaisten instituutioiden välillä, joiden toimenpiteillä pyritään parantamaan kilpailukykyä, teknologista innovointia, arvoketjujen yhdentymistä, luotonsaantia ja koulutukseen pääsyä sekä lujittamaan institutionaalisia valmiuksia ja institutionaalista kehystä. Osapuolet sopivat myös edistävänsä kummankin osapuolen yritysten välisiä yhteyksiä, jotta voidaan tukea niiden yhdentymistä kansainvälisiin markkinoihin, investointeja ja teknologian siirtoa.

57 ARTIKLA

Tilastot

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kehittääkseen nykyistä parempia tilastointimenetelmiä ja -ohjelmia kansainvälisesti hyväksyttyjen normien mukaisesti, mukaan lukien tilastotietojen keruun, käsittelyn, laadunvalvonnan ja levityksen alalla, pyrkimyksenä saada käyttöön osapuolten keskinäistä vertailtavuutta parantavia indikaattoreita, jotta osapuolet voivat yksilöidä tilastotietovaatimukset tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Osapuolet tunnustuvat kahdenvälisen yhteistyön hyödyllisyyden näiden tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

2. Yhteistyöhön voi sisältyä muun muassa teknisiä kysymyksiä koskeva tietojenvaihto ja tutkijavaihto Kuuban tilasto- ja tiedotustoimiston ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden tilastolaitosten sekä Eurostatin välillä; parempien ja yhtenäisten tiedon keruu-, jaottelu-, analyysi- ja tulkintamenetelmien kehittäminen ja tilastoalan valmiuksia täydentävien seminaarien, työpajojen tai ohjelmien järjestäminen.

58 ARTIKLA

Verotusalan hyvä hallintotapa

1. Osapuolet tunnustavat verotusalan hyvän hallintotavan periaatteet eli avoimuuden, tietojenvaihdon ja oikeudenmukaisen verokilpailun ja sitoutuvat noudattamaan niitä.
2. Osapuolet parantavat toimivaltuuksiensa mukaisesti kansainvälistä yhteistyötä verotuksen alalla, helpottavat lainmukaisten verotulojen keräämistä ja kehittävät toimenpiteitä verotusalan hyvän hallintotavan vähimmäisvaatimusten tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi.

VII OSASTO

ALUEELLINEN YHDENTYMINEN JA YHTEISTYÖ

59 ARTIKLA

Alueellinen yhteistyö

1. Yhteistyöllä tuetaan toimia, jotka liittyvät alueellisen yhteistyön kehittämiseen Kuuban ja sen Karibian alueen naapureiden välillä Cariforumin puitteissa, erityisesti EU:n ja Karibian yhteisessä kumppanuusstrategiassa määritellyillä painopistealoilla. Toimet voisivat osaltaan vahvistaa myös Karibian alueen alueellisen yhdentymisen prosessia.

2. Yhteistyöllä lisätään kaikkien alojen, myös kansalaisyhteiskunnan, osallistumista alueelliseen yhteistyöhön ja yhdentymisprosessiin osapuolten määrittelemien edellytysten mukaisesti, ja siihen sisältyy tuki kuulemismenettelyille ja valistuskampanjoille.
3. Osapuolet sopivat käyttävänsä kaikkia olemassa olevia yhteistyövälineitä edistääkseen toimia, joiden tarkoituksena on aktiivisen yhteistyön kehittäminen Euroopan unionin ja Kuuban välillä ja Kuuban ja muiden Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden ja/tai alueiden välillä kaikilla tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla yhteistyöaloilla. Osapuolet sopivat kiinnittävänsä erityistä huomiota alueellisen yhteistyön ohjelmiin, jotka koskevat tutkimusta, innovointia ja koulutusta, ja Euroopan unionin sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen maiden osaamisalueen kehittämisen jatkamiseen, esimerkiksi yhteisen tutkimusalueen ja yhteisen korkeakoulutusalueen kaltaisilla aloitteilla. Tavoitteena on se, että alueelliset ja kahdenväliset yhteistyötoimet täydentävät toisiaan.
4. Osapuolet pyrkivät vaihtamaan näkemyksiä ja tekemään yhteistyötä, jotta voidaan sopia yhteisistä toimista monenvälisillä foorumeilla ja kehittää niitä.

IV OSA

KAUPPA JA YHTEISTYÖ KAUPAN ALALLA

60 ARTIKLA

Tavoitteet

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että niiden välillä kaupan alalla tehtävän yhteistyön tavoitteena on erityisesti

- a) vahvistaa niiden kauppaa- ja taloussuhteita erityisesti edistämällä kauppakysymyksiä koskevaa vuoropuhelua ja kauppavirtojen lisäämistä osapuolten välillä;
- b) edistää Kuuban integroitumista maailmantalouteen;
- c) edistää alueen sisäisen kaupan kehittämistä ja monipuolistamista sekä kauppaa Euroopan unionin kanssa;
- d) parantaa kaupan myötävaikutusta kestäväan kehitykseen, mukaan lukien ympäristöön liittyvät ja sosiaaliset näkökohdat;
- e) tukea Kuuban talouden monipuolistamista ja edistää asianmukaista liiketoimintaympäristöä;

- f) kannustaa investointivirtojen kasvattamista luomalla houkutteleva ja vakaa ympäristö vastavuoroisille investoinneille käymällä johdonmukaista vuoropuhelua, jonka tarkoituksena on lisätä investointikysymysten ymmärtämystä ja niihin liittyvää yhteistyötä ja edistää syrjimätöntä investointijärjestelmää.

I OSASTO

KAUPPA

61 ARTIKLA

Sääntöihin perustuva kauppa

1. Osapuolet tunnustavat, että tullitariffien huomattava alentaminen ja muiden kaupan esteiden vähentäminen sekä syrjivän kohtelun poistaminen kansainvälisissä kauppasuhteissa toimivat kasvun, talouden monipuolistamisen ja vaurauden edistämisen välineinä.
2. Osapuolet vahvistavat, että on yhteisen edun mukaista käydä kauppaa sääntöihin perustuvan monenvälisen kauppajärjestelmän mukaisesti, jossa osapuolet ovat vastuussa sääntöjen ensisijaisuuden säilyttämisestä ja niiden tehokkaasta, oikeudenmukaisesta ja tasapainoisesta täytäntöönpanosta.

62 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää suosituimmuuskohtelun toisen osapuolen tavaroille tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen, jäljempänä 'GATT 1994 -sopimus', I artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvin osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.
2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta etuuskohteluun, jonka jompikumpi osapuoli myöntää toisen maan tavaroille WTO:n sopimusten mukaisesti.

63 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

Kukin osapuoli myöntää kansallisen kohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen III artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvin osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

64 ARTIKLA

Avoimuus

1. Osapuolet vahvistavat noudattavansa avoimuusperiaatetta soveltaessaan kauppatoimenpiteitä ja sopivat, että ulkomaankauppaan vaikuttavista politiikoista ja säännöksistä olisi ilmoitettava selkeästi ja ne olisi selitettävä.
2. Osapuolet sopivat, että sidosryhmillä olisi oltava mahdollisuus saada tietoja kunkin osapuolen säännöksistä, jotka vaikuttavat kansainväliseen kauppaan.

65 ARTIKLA

Kaupan helpottaminen

Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa kaupan helpottamista koskevaan WTO:n sopimukseen.

66 ARTIKLA

Kaupan tekniset esteet

1. Osapuolet vahvistavat kaupan teknisiä esteitä koskevan WTO:n sopimuksen, jäljempänä 'kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus', mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.

2. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa määriteltyihin teknisiin määräyksiin, standardeihin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin.

3. Osapuolet tunnustavat teknisistä määräyksistä, standardeista ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä ilmoittamisen ja niitä koskevan tietojenvaihdon tehokkaiden mekanismien tärkeyden kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaisesti.

67 ARTIKLA

Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

1. Osapuolet vahvistavat terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevassa sopimuksessa, kansainvälisessä kasvinsuojeluyleissopimuksessa, Codex Alimentarius -komissiossa ja Maailman eläintautijärjestössä määritetyt oikeudet, velvollisuudet, periaatteet ja tavoitteet.

2. Osapuolet tunnustavat terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteitä ja eläinten hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä koskevien tehokkaiden kuulemis-, ilmoitus- ja tietojenvaihtomekanismien tärkeyden toimivaltaisten kansainvälisten järjestöjen yhteydessä.

68 ARTIKLA

Kauppan suojatoimet

Osapuolet vahvistavat seuraavien WTO-sopimusten mukaiset sitoumuksensa ja velvollisuutensa: suojalausekesopimus, tukia ja tasoitustulleja koskeva sopimus ja sopimus tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VI artiklan soveltamisesta.

69 ARTIKLA

Tarkistuslauseke

Osapuolet voivat yhteisellä suostumuksella muuttaa ja tarkistaa sopimuksen tätä osaa kauppaa- ja investointisuhteidensa syventämiseksi.

70 ARTIKLA

Yleinen poikkeuslauseke

Osapuolet vahvistavat, että niiden GATT 1994 -sopimuksen XX artiklaan ja sen tulkintaan liittyviin huomautuksiin perustuvat voimassa olevat oikeudet ja velvollisuudet liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä soveltuvin osin.

II OSASTO

KAUPPAAN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

71 ARTIKLA

Tulli

1. Osapuolet edistävät ja helpottavat tullihallintojensa yhteistyötä varmistaakseen rajaturvallisuuden, tullimenettelyjen yksinkertaistamisen ja laillisen kaupan helpottamisen samalla, kun säilytetään edellytykset valvonnan suorittamiseen.
2. Yhteistyö edellyttää muun muassa seuraavaa:
 - a) tietojenvaihtoa tullilainsäädännöstä ja -menettelyistä erityisesti seuraavilla aloilla:
 - i) tullimenettelyjen yksinkertaistaminen ja nykyaikaistaminen;
 - ii) passitustapahtumien helpottaminen;
 - iii) tulliviranomaisten suorittama teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen valvonta;
 - iv) suhteet liike-elämän toimijoihin;

- v) tavaroiden vapaa liikkuvuus ja alueellinen yhdentyminen;
 - vi) rajoilla suoritettavan tullivalvonnan järjestäminen;
- b) yhteisten aloitteiden kehittämistä yhteisesti sovitulla aloilla;
- c) kaikkien asiaankuuluvien rajaviranomaisten välisen koordinoinnin edistämistä sekä sisäisesti että maiden välillä.
3. Osapuolet antavat toisilleen hallinnollista apua tulliasioissa. Tätä varten ne voivat yhteisestä sopimuksesta perustaa kahdenvälisiä välineitä.

72 ARTIKLA

Kaupan helpottamista koskeva yhteistyö

1. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa yhteistyön lujittamiseen kaupan helpottamisen alalla, jotta voidaan varmistaa, että sovellettavat säädökset ja menettelyt sekä tulliviranomaisten hallinnolliset valmiudet edistävät tehokkaan valvonnan ja kaupan helpottamisen tavoitteiden saavuttamista.

2. Osapuolet sopivat yhteistyöstä muun muassa seuraavilla aloilla:
- a) tulliasioita, muun muassa alkuperän todentamista ja tarkastamista, ja teknisiä kysymyksiä koskevien valmiuksien kehittäminen ja niitä koskevan asiantuntemuksen tarjoaminen toimivaltaisille viranomaisille alueellisten tullimenettelyjen soveltamiseksi;
 - b) erilaisten mekanismien ja nykyaikaisten tullimenetelmien soveltaminen, mukaan luettuina riskinarviointi, sitovat ennakkopäätökset, yksinkertaistetut tavaroiden maahantuonti- ja luovutusmenettelyt, tullitarkastukset ja yritysten tarkastusmenettelyt;
 - c) sellaisten menettelyjen ja käytäntöjen käyttöönotto, jotka kuvastavat niin pitkälti kuin käytännössä on mahdollista tullin ja kaupan alalla sovellettavia kansainvälisiä sääntöjä, välineitä ja vaatimuksia, kuten muun muassa kaupan helpottamista koskevaa WTO:n sopimusta, tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevaa kansainvälistä yleissopimusta, sellaisena kuin se on muutettuna, jäljempänä 'tarkistettu Kioton yleissopimus', sekä maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskevaa Maailman tullijärjestön normikehystä;
 - d) tietojärjestelmät ja tullimenettelyjen ja muiden kauppaan liittyvien menettelyjen automatisointi, erityisesti kaupan helpottamista koskevien toimenpiteiden täytäntöönpanemiseksi valtuutettujen toimijoiden osalta ja tietopalvelujen tarjoamiseksi.

73 ARTIKLA

Teollis- ja tekijänoikeudet

1. Osapuolet tunnustavat teknisen yhteistyön tärkeyden teollis- ja tekijänoikeuksien alalla, myös maantieteellisten merkintöjen suojelun, ja sopivat tekensä yhteistyötä yhdessä sovituin ehdoin ja edellytyksin erityisissä yhteistyöhankkeissa osapuolten sisäisen lainsäädännön ja niiden kansainvälisten sopimusten mukaisesti, joiden osapuolia ne ovat.
2. Osapuolet sopivat edistävänsä institutionaalista yhteistyötä, tietojen vaihtoa, teknistä apua, valmiuksien kehittämistä ja koulutusta. Osapuolet sopivat, että teknistä yhteistyötä toteutetaan niiden sosioekonomisen kehitystason, painopisteiden ja kehitystarpeiden mukaisesti.
3. Osapuolet sopivat, että yhteistyöllä edistetään teknologisia uudistuksia sekä teknologian siirtämistä ja levittämistä teknologiaa koskevan tiedon tuottajien ja käyttäjien yhteiseksi parhaaksi yhteiskunnallista ja taloudellista hyvinvointia edistävällä tavalla pyrkimällä siihen, että oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa.

74 ARTIKLA

Kaupan teknisiä esteitä koskeva yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön ja teknisen avun tärkeyden kaupan teknisiä esteitä koskevissa kysymyksissä ja sopivat edistävänsä yhteistyötä niiden viranomaisten välillä, jotka vastaavat standardoinnista, metrologiasta, akkreditoinnista ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnista.
2. Osapuolet sopivat yhteistyöstä muun muassa seuraavilla aloilla:
 - a) valmiuksien kehittäminen ja asiantuntemuksen tarjoaminen, myös asiaankuuluvan infrastruktuurin kehittäminen ja lujittaminen, sekä koulutus ja tekninen apu teknisten määräysten, standardoinnin, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, akkreditoinnin ja metrologian aloilla, muun muassa Euroopan unionin vaatimusten ymmärtämisen ja noudattamisen helpottamiseksi;
 - b) toimivaltaisten viranomaisten yhteistyön edistäminen asiaankuuluvissa kansainvälisissä järjestöissä;
 - c) tietojen, kokemusten ja parhaiden käytänteiden vaihto;
 - d) yhteisten näkemysten muotoilu;
 - e) teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen yhteensopivuuden ja lähentymisen edistäminen;

- f) kaupan tarpeettomien esteiden poistaminen.

75 ARTIKLA

Elintarvikkeiden turvallisuus, terveys- ja kasvinsuojeluasiat ja eläinten hyvinvointikysymykset

1. Osapuolet edistävät elintarvikkeiden turvallisuuteen, terveys- ja kasvinsuojeluasioihin ja eläinten hyvinvointiin liittyvää yhteistyötä ja koordinoitua toimivaltaisten viranomaisten välillä, myös asiaankuuluvissa kansainvälisissä järjestöissä, niiden kahdenvälisten kauppasuhteiden edistämiseksi. Ne edistävät yhteistyötä tarkoituksenaan tunnustaa terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteiden vastaavuus ja yhdenmukaistaminen ja antavat tällaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa koskevaa neuvontaa ja teknistä apua.
2. Elintarvikkeiden turvallisuuteen, terveys- ja kasvinsuojeluasioihin ja eläinten hyvinvointiin liittyvän yhteistyön tavoitteena on lujittaa kunkin osapuolen valmiuksia, jotta pääsyä toisen osapuolen markkinoille voitaisiin parantaa samalla, kun säilytetään ihmisten, eläinten ja kasvien suojelun taso sekä eläinten hyvinvointi.
3. Yhteistyöhön voi sisältyä muun muassa seuraavaa:
 - a) lainsäädännöllisiin ja teknisiin valmiuksiin liittyvän asiantuntemuksen tarjoaminen tarkoituksena kehittää lainsäädäntöä ja varmistaa sen noudattaminen, kehittää terveys- ja kasvinsuojelualan virallisia valvontajärjestelmiä, mukaan luettuina taudinhävittämisohjelmat, elintarviketurvallisuusjärjestelmät ja hälytysilmoitukset, ja eläinten hyvinvointia koskevan asiantuntemuksen tarjoaminen;

- b) institutionaalisten ja hallinnollisten valmiuksien sekä valvontavalmiuksien kehittämisen ja vahvistamisen tukeminen Kuubassa sen terveystilanteen ja kasvinterveydellisen aseman parantamiseksi;
- c) toimet, joilla kehitetään Kuuban valmiuksia täyttää terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset, jotta voidaan parantaa pääsyä toisen osapuolen markkinoille samalla, kun säilytetään suojelun taso;
- d) virallisen valvontajärjestelmän vahvistaminen Euroopan unioniin viennin osalta lisäämällä kansallisten laboratorioiden analyttisiä valmiuksia ja hallinnointia Euroopan unionin lainsäädännön vaatimusten täyttämiseksi;
- e) neuvonta ja tekninen apu, joka koskee Euroopan unionin terveys- ja kasvinsuojelualan sääntelyjärjestelmää ja Euroopan unionin markkinoiden edellyttämien vaatimusten täytäntöönpanoa;
- f) yhteistyön edistäminen asiaankuuluvissa kansainvälisissä järjestöissä (terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevä komitea, kansainvälinen kasvinsuojeluyhteisö, Maailman eläintautijärjestö ja Codex Alimentarius -komissio) kansainvälisten standardien soveltamisen lisäämiseksi.

76 ARTIKLA

Perinteiset tuotteet ja käsiteollisuustuotteet

Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen perinteisten tuotteiden ja käsiteollisuustuotteiden tuotannon edistämisessä.

Yhteistyössä voitaisiin keskittyä erityisesti seuraaviin osa-alueisiin:

- a) käsiteollisuustuotteiden tosiasiallisia markkinoillepääsymahdollisuuksia helpottavien valmiuksien kehittäminen;
- b) kaupunki- ja maaseutualueilla sijaitsevien, käsiteollisuustuotteita valmistavien ja vievien mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten tukeminen, myös lujittamalla toimivaltaisia tukea antavia instituutioita;
- c) perinteisten tuotteiden säilyttämisen edistäminen;
- d) käsiteollisuustuotteiden tuottajien liiketoimintakyvyn parantaminen.

77 ARTIKLA

Kauppa ja kestävä kehitys

1. Osapuolet tunnustavat, että kestävä kehityksen tavoitteen saavuttamista voidaan tukea edistämällä toisiaan lujittavia kauppa-, ympäristö- ja sosiaalipolitiikkoja.
2. Edellä III osan III ja IV osastossa esitettyjen toimintojen täydentämiseksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä muun muassa seuraavilla aloilla:
 - a) monenvälisten ympäristösopimusten ja ympäristösäännösten kauppaan liittyvien näkökohtien täytäntöönpanoa ja noudattamisen valvontaa koskevien ohjelmien ja toimien kehittäminen;

- b) kestävää kehitystä tukevan, tavaroiden ja palvelujen kauppaa edistävän kehyksen luomisen tukeminen, myös levittämällä yritysten yhteiskuntavastuun käytäntöjä;
- c) kestävästi hoidetuista luonnonvaroista saatavien tuotteiden kaupan edistäminen muun muassa luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön, kalavarojen ja metsien suojelua ja kestävää hoitoa koskevilla tehokkailla toimenpiteillä sekä sellaisten toimenpiteiden kehittäminen, joilla torjutaan ympäristöön vaikuttavaa laitonta kauppaa muun muassa lainvalvonnan ja tulliyhteistyön keinoin;
- d) analysointiin sekä kauppaa ja kestävää kehitystä koskeviin toimiin tarvittavien institutionaalisten valmiuksien vahvistaminen.

78 ARTIKLA

Kaupan suojatoimia koskeva yhteistyö

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kaupan suojatoimien alalla kokemusten vaihdon, teknistä avun ja valmiuksien kehittämisen välityksellä.

79 ARTIKLA

Alkuperäsäännöt

Osapuolet tunnustavat, että alkuperäsäännöillä on tärkeä merkitys kansainvälisessä kaupassa, ja sopivat tekemänsä yhteistyötä antamalla teknistä apua, kehittämällä valmiuksia ja vaihtamalla kokemuksia tällä alalla.

80 ARTIKLA

Investoinnit

Osapuolet tukevat investointivirtojen lisäämistä perehtymällä vastavuoroisesti alan lainsäädäntöön ja luomalla houkuttelevan ja ennakoitavissa olevan ympäristön vastavuoroisille investoinneille vuoropuhelulla, jonka tarkoituksena on parantaa investointeihin liittyvien kysymysten ymmärtämystä ja niitä koskevaa yhteistyötä ja edistää vakaata, avointa ja syrjimätöntä liiketoiminta- ja investointijärjestelmää.

V OSA

INSTITUTIONAALISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

81 ARTIKLA

Yhteisneuvosto

1. Perustetaan yhteisneuvosto. Se seuraa tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista ja valvoo sen täytäntöönpanoa. Se kokoontuu ministeritasolla säännöllisesti, vähintään kahden vuoden välein, ja poikkeuksellisesti aina olosuhteiden vaatiessa, jos osapuolet niin sopivat.
2. Yhteisneuvosto tarkastelee tämän sopimuksen yhteydessä mahdollisesti esille tulevia merkittäviä kysymyksiä sekä muita keskinäisen edun kannalta tärkeitä kahdenvälisiä, monenvälisiä ja kansainvälisiä kysymyksiä.
3. Yhteisneuvosto koostuu osapuolten ministeritason edustajista osapuolten omien sisäisten järjestelyjen mukaisesti ja ottaen huomioon kussakin istunnossa käsiteltävät asiat.
4. Yhteisneuvosto vahvistaa työjärjestyksensä.
5. Yhteisneuvoston puheenjohtajana toimii kokous kerrallaan vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Kuuban tasavallan edustaja yhteisneuvoston työjärjestyksen määräysten mukaisesti.

6. Yhteisneuvosto käyttää päätösvaltaa tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällaiset päätökset sitovat osapuolia, joiden on toteutettava kaikki päätösten täytäntöönpanemiseksi tarvittavat toimenpiteet.
7. Yhteisneuvosto voi myös antaa aiheellisia suosituksia.
8. Yhteisneuvosto tekee päätöksiä ja antaa suosituksia osapuolten yhteisellä sopimuksella. Tätä menettelyä sovelletaan myös kaikkiin muihin tällä sopimuksella perustettuihin hallintoelimiin.

82 ARTIKLA

Sekakomitea

1. Yhteisneuvostoa avustaa sen tehtävien hoidossa sekakomitea, joka koostuu osapuolten korkean tason virkamiesedustajista ottaen huomioon kulloinkin käsiteltävät asiat.
2. Sekakomitea vastaa tämän sopimuksen yleisestä täytäntöönpanosta.
3. Yhteisneuvosto vahvistaa sekakomitean työjärjestyksen.
4. Sekakomitealla on valta tehdä päätöksiä, jos yhteisneuvosto on siirtänyt sille tällaisen vallan.

5. Sekakomitea kokoontuu yleensä kerran vuodessa vuorotellen Brysselissä ja Kuubassa tarkastelemaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoa kokonaisuudessaan osapuolten etukäteen sopimana ajankohtana ja niiden sopimaa esityslistaa noudattaen. Erityisiä kokouksia voidaan osapuolten niin sopiessa kutsua koolle kumman tahansa osapuolen pyynnöstä. Sekakomitean puheenjohtajana toimii kokous kerrallaan vuorotellen unionin edustaja ja Kuuban tasavallan edustaja.

83 ARTIKLA

Alakomiteat

1. Sekakomitea voi päättää perustaa alakomiteoita, jotka avustavat sitä sen tehtävien hoitamisessa. Se voi päättää muuttaa mille tahansa alakomitealle määrättyä tehtävää tai hajottaa minkä tahansa alakomitean.
2. Alakomiteat kokoontuvat kerran vuodessa tai kumman tahansa osapuolen tai sekakomitean pyynnöstä tarkoituksenmukaisessa kokoonpanossa. Kokoukset, joissa osanottajat ovat henkilökohtaisesti läsnä, pidetään vuorotellen Brysselissä ja Kuubassa. Kokoukset voidaan pitää myös mitä tahansa osapuolten käytettävissä olevaa teknistä välinettä hyödyntäen.
3. Alakomiteoiden puheenjohtajana toimii vuorotellen kummankin osapuolen edustaja yhden vuoden ajan.
4. Alakomitean perustaminen tai olemassaolo ei estä kumpaakaan osapuolta esittämästä mitään kysymystä suoraan sekakomitealle.

5. Sekakomitea vahvistaa työjärjestyksen, jossa määritellään alakomiteoiden kokoonpano, tehtävät ja toimintatavat sikäli kuin niistä ei määrätä tässä sopimuksessa.

6. Perustetaan yhteistyöasioiden alakomitea. Se avustaa sekakomiteaa tämän sopimuksen III osaan liittyvien tehtävien hoidossa. Lisäksi sen tehtävänä on

- a) huolehtia kaikista sekakomitean sille määräämistä yhteistyöasioista;
- b) huolehtia tämän sopimuksen III osan yleisen täytäntöönpanon seurannasta;
- c) keskustella kaikista sellaisista yhteistyöasioista, joilla voi olla vaikutusta tämän sopimuksen III osan toimintaan.

84 ARTIKLA

Osapuolten määritelmä

Tässä sopimuksessa 'osapuolilla' tarkoitetaan Euroopan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita, toimivaltojensa mukaisesti, sekä Kuuban tasavaltaa.

85 ARTIKLA

Velvoitteiden täyttäminen

1. Osapuolet toteuttavat kaikki tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet ja varmistavat, että ne ovat tässä sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden mukaisia.
2. Jos osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä tämän sopimuksen mukaisen velvoitteensa, se voi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet. Erityisen kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta sen on ennen toimenpiteiden toteuttamista esitettävä yhteisneuvostolle 30 päivän kuluessa kaikki tilanteen perinpohjaiseksi tutkimiseksi tarvittavat tiedot osapuolten kannalta hyväksyttävän ratkaisun saavuttamiseksi. Toteutettavia toimenpiteitä valittaessa on etusija annettava toimenpiteille, jotka vähiten häiritsevät tämän sopimuksen täytäntöönpanoa. Tällaisista toimenpiteistä ilmoitetaan välittömästi toiselle osapuolelle, ja niistä keskustellaan sekakomiteassa toisen osapuolen sitä pyytäessä.
3. Osapuolet sopivat, että 2 kohdassa käytetyllä ilmaisulla "erityisen kiireelliset tapaukset" tarkoitetaan tilanteita, joissa osapuoli on rikkonut tätä sopimusta olennaisella tavalla. Osapuolet sopivat lisäksi, että 2 kohdassa tarkoitetut "tarvittavat toimenpiteet" ovat kansainvälisen oikeuden mukaisesti toteutettuja toimenpiteitä. Sopimuksen soveltamatta jättämistä pidetään viimeisenä keinona. Tämän sopimuksen olennainen rikkominen tarkoittaa
 - a) tämän sopimuksen hylkäämistä kokonaan tai osittain kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen vastaisesti;

b) 1 artiklan 5 kohdassa sekä 7 artiklassa tarkoitettujen tämän sopimuksen olennaisten osien rikkomista.

4. Jos osapuoli toteuttaa toimenpiteen erityisen kiireellisessä tapauksessa, toinen osapuoli voi pyytää, että osapuolet kutsutaan 15 päivän kuluessa kiireelliseen kokoukseen.

86 ARTIKLA

Voimaantulo, väliaikainen soveltaminen, kesto ja irtisanominen

1. Osapuolet hyväksyvät tämän sopimuksen omien sisäisten oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti.

2. Tämä sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen 1 kohdassa tarkoitettujen sisäisten oikeudellisten menettelyjen saattamisesta päätökseen.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, Euroopan unioni ja Kuuba soveltavat tätä sopimusta tai sen osia väliaikaisesti omien sisäisten menettelyjensä ja lainsäädäntönsä mukaisesti tämän sopimuksen voimaantuloon asti tässä kohdassa esitetyn mukaisesti.

Väliaikainen soveltaminen alkaa sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona Euroopan unioni ja Kuuba antavat toisilleen seuraavat ilmoitukset:

- a) tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva unionin ilmoitus, jossa yksilöidään sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat; ja
- b) tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva Kuuban ilmoitus, jossa se hyväksyy sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat.

4. Tämä sopimus on voimassa rajoittamattoman ajan. Kumpi tahansa osapuoli voi ilmoittaa toiselle kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa tämä sopimus. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua päivästä, jona ilmoitus annettiin.

5. Euroopan unionin tapauksessa tämän artiklan mukaiset ilmoitukset lähetetään Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristöön ja Kuuban tasavallan tapauksessa Kuuban ulkoasiainministeriölle, jotka ovat tämän sopimuksen tallettajia.

87 ARTIKLA

Muuttaminen

Tätä sopimusta voidaan muuttaa osapuolten keskinäisellä kirjallisella sopimuksella. Muutokset tulevat voimaan osapuolten sopimana ajankohtana, kun niiden vaatimukset ja lakisääteiset menettelyt on saatu päätökseen.

88 ARTIKLA

Alueellinen soveltaminen

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joilla sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta niissä määrätyin edellytyksin, ja Kuuban tasavallan alueeseen.

89 ARTIKLA

Todistusvoimaiset tekstit

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakin, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

TÄMÄN VAKUUDEKSI alla mainitut asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

BELGIAN KUNINGASKUNNAN PUOLESTA
BULGARIAN TASAVALLAN PUOLESTA
TŠEKKIN TASAVALLAN PUOLESTA
TANSKAN KUNINGASKUNNAN PUOLESTA
SAKSAN LIITTOTASAVALLAN PUOLESTA
VIRON TASAVALLAN PUOLESTA
IRLANNIN PUOLESTA
HELLEENIEN TASAVALLAN PUOLESTA
ESPANJAN KUNINGASKUNNAN PUOLESTA
RANSKAN TASAVALLAN PUOLESTA
KROATIAN TASAVALLAN PUOLESTA
ITALIAN TASAVALLAN PUOLESTA
KYPROKSEN TASAVALLAN PUOLESTA
LATVIAN TASAVALLAN PUOLESTA
LIETTUAN TASAVALLAN PUOLESTA
LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNNAN PUOLESTA
UNKARIN PUOLESTA
MALTAN TASAVALLAN PUOLESTA
ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNNAN PUOLESTA
ITÄVALLAN TASAVALLAN PUOLESTA
PUOLAN TASAVALLAN PUOLESTA
PORTUGALIN TASAVALLAN PUOLESTA
ROMANIAN PUOLESTA
SLOVENIAN TASAVALLAN PUOLESTA
SLOVAKIAN TASAVALLAN PUOLESTA
SUOMEN TASAVALLAN PUOLESTA
RUOTSIN KUNINGASKUNNAN PUOLESTA
ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNEEN KUNINGASKUNNAN
PUOLESTA
EUROOPAN UNIONIN PUOLESTA
KUUBAN TASAVALLAN PUOLESTA